

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ศึกษาเรื่องการพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 - 1.1 ความหมายของงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 - 1.2 ความสำคัญของการวางแผนงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 - 1.3 ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
 - 1.4 ข้อคิดในงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
2. การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
 - 2.1 การบริหารงานอาคารสถานที่
 - 2.2 การบริหารงานของสิ่งแวดล้อม
 - 2.3 การวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม
 - 2.4 ระเบียบว่าด้วยการใช้อาคารสถานที่ของสถานศึกษา พ.ศ.2526
3. แนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานและนักวิชาการ
4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายกกับงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ
6. สรุปแนวคิดหลักการนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

1.1 ความหมายของงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

1.1.1 ความหมายของงานอาคารสถานที่

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของงานอาคารสถานที่ตามทัศนะและมุมมองที่แตกต่างกันไป ดังนี้

อดิษฐ์ ชาติกำแหง (2527 : 58) ให้ความเห็นว่างานอาคารสถานที่ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับงานอาคารสถานที่เพื่อใช้ในการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและได้ผลตามเป้าหมาย

นอกจากนี้ ยังมีความหมายอื่นอีกเช่น หมายถึง การจัดดำเนินการเกี่ยวกับงานอาคารสถานที่และบริเวณที่ใช้ในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและให้ได้ผลตามเป้าหมายที่วางไว้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 3) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานอาคารสถานที่ว่า หมายถึง การที่ผู้บริหารใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ดำเนินงานสถานที่ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่า งานอาคารสถานที่ หมายถึง การที่ผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษาดำเนินการเกี่ยวกับงานอาคารสถานที่ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาให้ได้ประโยชน์สูงสุดตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

1.1.2 ความหมายของสิ่งแวดล้อม

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 183 – 184) ได้ให้ความหมายสิ่งแวดล้อมว่า หมายถึง สภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติหรือมนุษย์ได้เกิดขึ้น เพื่อกำหนดอนาคตของการจัดการบริการและการประสานงานของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลให้ดำเนินการเกี่ยวกับงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม คือ ดำเนินการกำหนดความมุ่งหมายของแผนงาน โครงการและงานที่เกี่ยวกับงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคล โดยผู้บริหารต้องใช้ศาสตร์และศิลปะในการดำเนินการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้เป็นไปตามขั้นตอนของการบริหาร ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยังพอใจด้วยกันทุกฝ่าย

เกษม จันทรแก้ว (2524 : 2) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้ว่าหมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เห็นด้วยตาเปล่าหรือไม่สามารถเห็นได้ด้วยตาเปล่า รวมทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น อีกทั้งเป็นรูปธรรมและนามธรรม

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2530 : 15) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้ว่าสิ่งแวดล้อม คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตทั้งที่เป็นรูปธรรม (จับต้องและมองเห็นได้) และนามธรรม (สิ่งที่ไม่มีภูมิ เช่น วัฒนธรรม แบบแผน ประเพณี ความเชื่อ) มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกันเป็นปัจจัยเกื้อหนุนกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัย

หนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งแวดล้อมเป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ

บุญช่วย จินดาประพันธ์ (2536 : 81) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง ปัจจัยภายนอกทุกสิ่งทุกอย่างที่อาจมีอิทธิพล และผลกระทบต่อโอกาสที่สิ่งมีชีวิตตัวใดตัวหนึ่งมีชีวิตรอดและเจริญพันธุ์

สุปรินชา หิรัญโร (2524 : 84) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้ว่า สิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของผู้บริหาร โรงเรียน นับเป็นงานสำคัญอย่างหนึ่งเนื่องเพราะสิ่งแวดล้อมนอกจากจะช่วยเกื้อหนุนและเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแล้ว สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนยังมีอิทธิพลในการหล่อหลอมพฤติกรรม ทศนคติ ค่านิยม สติปัญญา และสังคมของครูและนักเรียน สภาพแวดล้อมที่ดีจะช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนรู้ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีและความภาคภูมิใจในสถาบัน ส่งผลไปถึงความพยายามที่จะสร้างความสามัคคีของหมู่คณะและชื่อเสียงให้กับตนเองและสถาบันอีกด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงพอสรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต หรือเกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้นหรือทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมหรือเป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทางชีวภาพ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอันที่มีผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่จะสร้างสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับผู้เรียน เพื่อจะนำไปใช้แบบอย่างในการดำรงชีวิตในช่วงต่อไป การให้ผู้เรียนอยู่ในบรรยากาศที่ดี และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนล้วนเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนและสิ่งสำคัญมีผลทางด้านจิตใจของนักเรียน ซึ่งล้วนมาจากการจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน

สรุปได้ว่า งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม หมายถึง การที่ผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษาดำเนินการเกี่ยวกับงานอาคารสถานที่ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาให้ได้ประโยชน์สูงสุดตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

1.1.3 ความหมายของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

พ. โปธิทัฬพะ (2533 : 33) ได้อธิบายความหมายของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนไว้ว่า เป็นการรับรู้หรือความรู้สึกและทัศนคติที่โรงเรียนได้รับจากสมาชิกในโรงเรียน ทั้งในทางที่ดีและในทางไม่ดี ความรู้สึกในทางที่ดีนั้น ทำให้เกิดความประทับใจ พอใจ และอบอุ่นใจ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและภาคภูมิใจต่อโรงเรียน ความรู้สึกที่ไม่ดีนั้นอาจทำให้ขาดความรักไม่มีความผูกพันปราศจากความเป็นเจ้าของเกิดความเฉยเมย ความเบื่อหน่าย ความห่างเหินและไม่รับผิดชอบ

อนันต์ นามทองตัน (2534 : 7) ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเป็นการจัดสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวสมาชิกในโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีผลทำให้เกิดความโน้มเอียงไปกับสภาพแวดล้อมนั้น เกิดความรู้สึกและทัศนคติต่อโรงเรียนทั้งในทางบวกและทางลบ ความรู้สึกในทางบวกจะทำให้เกิดความประทับใจ อบอุน และพอใจ ความรู้สึกมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของ ตลอดจนความภาคภูมิใจที่ได้เข้ามาอยู่ร่วมเป็นสมาชิก ส่วนทางลบนั้นทำให้รู้สึกเบื่อหน่าย หมางเมิน เกิดความเฉยเมย ปราศจากความเป็นเจ้าของ

อำภา บุญช่วย (2537 : 145) ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนว่า การจัดสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ให้ผู้ที่ได้สัมผัสได้มีความโน้มเอียงไปกับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ โรงเรียนจึงต้องมีการปรับปรุงแต่งสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อโน้มนำความรู้สึกของนักเรียนให้พอใจที่จะเรียนและอยากเรียน

ดังนั้น สรุปความหมายของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนได้ว่า เป็นการรับรู้หรือความรู้สึกที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวของสมาชิกในโรงเรียน ทำให้เกิดทัศนคติหรือความรู้สึกต่อโรงเรียนทั้งทางที่ดีและทางที่ไม่ดี ความรู้สึกในทางที่ดีจะทำให้มีจิตใจแจ่มใส มีความรักสวยรักงาม รักความสะอาด มีความผูกพัน อยากมาโรงเรียน รู้สึกเป็นเจ้าของและภูมิใจต่อโรงเรียน ส่วนความรู้สึกในทางไม่ดีทำให้เกิดความเฉยเมย ไม่ยินดียินร้าย ขาดความรักความผูกพันต่อโรงเรียน ขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของและความไม่รับผิดชอบ ซึ่งทัศนคติทั้งทางที่ดีและทางที่ไม่ดี ย่อมมีผลกระทบต่อการดำเนินงานและการพัฒนาของโรงเรียนในหลาย ๆ ด้าน

1.2 ความสำคัญของการวางแผนงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

การวางแผนงานอาคารสถานที่ มีความสำคัญต่อการบริหารงานอาคารสถานที่มาก เพราะการวางแผนเป็นเรื่องที่ผู้บริหารต้องคิดและตัดสินใจ การวางแผนจึงเป็นงานละเอียดอ่อน ต้องมีข้อมูลสถิติให้พร้อม อะไรที่ไม่ควรทำต้องอยู่ที่การคิดและการตัดสินใจของผู้บริหาร การวางแผนจึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะช่วยผู้บริหารในการดำเนินงานให้เป็นไปด้วยดี ดังนั้นการวางแผนจึงมีความสำคัญต่อการบริหาร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานอาคารสถานที่ไว้ 5 ประการ คือ

1. เป็นงานบริหารที่ให้ความสะดวกแก่การดำเนินงานหลักของโรงเรียน คือ งานวิชาการ
2. เป็นงานบริหารที่ส่งเสริมให้การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นไปโดยสะดวกและมีประสิทธิภาพ
3. เป็นการบริหารงานเพื่อเตรียมความพร้อมที่จะรับรองความคิด ความเปลี่ยนแปลงทางการจัดการศึกษา เช่น การเพิ่ม การลดของจำนวนนักเรียน หรือความเปลี่ยนแปลงของชุมชน

4. เป็นการบริหารที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความพร้อมและพอใจในการประกอบกิจกรรมการเรียน

5. เป็นการบริหารที่มีส่วนเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของบุคลากรให้พร้อมที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่

จะเห็นได้ว่างานอาคารสถานที่ที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการช่วยเสริมสร้างความเจริญงอกงามทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคมของนักเรียนและบุคลากรอยู่มาก งานอาคารสถานที่ยังใช้เป็นที่พบปะสังสรรค์ระหว่างนักเรียนต่อนักเรียน ครูต่อนักเรียน ครูต่อครู ครูต่อผู้บริหาร ผู้บริหารต่อนักเรียน และผู้บริหารโรงเรียนกับประชาชนทั่วไป อีกทั้งเป็นขวัญและกำลังใจในการทำงานของครู และบุคลากรทุกคนในโรงเรียนด้วย ดังนั้นงานอาคารสถานที่จึงเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมการศึกษาแก่บุคคลทั่วไป นอกจากนี้งานอาคารสถานที่ยังเป็นแหล่งที่ใช้การศึกษาเพื่อหล่อหลอมให้คนคืออยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ฉะนั้นผู้บริหารการศึกษาจึงบริหารให้รอบคอบเพื่อจะได้เกิดประโยชน์แก่โรงเรียนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (รุ่ง พุสวัตต์. 2529 : 111)

1.3 ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน

สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์มาก ทั้งทางตรงและทางอ้อม การที่มนุษย์สามารถดำรงอยู่บนโลกนี้ได้เนื่องมาจากมีสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมให้ปัจจัยในการดำรงชีวิตทุกอย่างแก่มนุษย์ไม่ว่าจะเป็นอากาศ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ฯลฯ เมื่อมนุษย์พัฒนาการทางสังคมและเศรษฐกิจสูงขึ้น มนุษย์ก็ได้นำเอาสิ่งแวดล้อมมาใช้หรือดัดแปลงเป็นปัจจัยในการอำนวยความสะดวกสบาย เช่น นำแร่ธาตุต่าง ๆ มาสร้างเป็นยานพาหนะ นำหิน ดินทราย แร่ มาดัดแปลงเป็นวัสดุในการก่อสร้างที่อยู่อาศัย นอกจากนี้มนุษย์ยังได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติมาใช้เป็นวัตถุดิบในการอุตสาหกรรม เพื่อผลิตสินค้าต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจอีกด้วย (ประภาพรรณ เส็งวงศ์. 2538 : 1)

วีรวัดน์ ปภุสโสโร (2539 : 16) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมไว้ว่าเมื่อใดที่มนุษย์เริ่มหันมาเห็นความสำคัญของชีวิต ก็เท่ากับมนุษย์เริ่มมองเห็นความสำคัญของคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพราะว่ามีแต่สิ่งแวดล้อมของชีวิตที่ดีเท่านั้น ที่จะทำให้ชีวิตมีคุณภาพ ถึงเวลาหรือยังที่ท่านจะได้ให้ความสำคัญของชีวิต มากกว่าประโยชน์ที่เสาะแสวงงนั่นคือ การหวนกลับมาช่วยกันพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีเป้าหมายไปสู่ชีวิตที่มีคุณภาพ

กระทรวงศึกษาธิการ (2538 : 6) กล่าวว่า การดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิต ทั้งมนุษย์ สัตว์ พืช ไม่ว่าจะยุคใด สมัยใด จะต้องมีการดำเนินชีวิตที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เมื่อมนุษย์เกิดขึ้นมาในโลก มนุษย์ต้องอาศัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความต้องการปัจจัย 4 คือ อาหาร ที่อยู่

อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค ปัจจัย 4 ดังกล่าว ได้มาจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ้น

สุพรรณิ มีเทศน์ (2539 : 53) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมไว้ว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิตต้องมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเป็นผู้ให้พื้นฐานตามความต้องการของมนุษย์ในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ที่อยู่ อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ทรัพยากรที่มีอยู่ในโลกที่มนุษย์จำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิตมีอยู่จำกัด ความต้องการมีชีวิตอยู่ เป็นเป้าหมายสูงสุดของทุกชีวิต

จึงสรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญและความจำเป็นต่อมนุษย์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม มนุษย์ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมในการดำรงชีวิต คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อม จะต้องพึ่งพาอาศัยและดำรงชีวิต

ปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมกำลังกลายเป็นปัญหาใหญ่ (โรงเรียนสารวิทยา, 2539 : 23) ที่ทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นส่วนมากของมนุษย์นั้นแหละที่เป็นต้นเหตุที่แท้จริงที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงได้อย่างมากมาย และยากที่จะกลับมาสวยงามเพียบพร้อมไปด้วยคุณค่าอันมหาศาลต่อมวลมนุษยชาติได้ดังเดิม

คุณภาพชีวิตที่ดี (โรงเรียนจตุรพักตรพิมานรัชดาภิเษก, 2539 : 19) เกิดขึ้นได้เมื่อมนุษยชาติได้อาศัยอยู่ในสถานที่ที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดี สิ่งแวดล้อมดีเป็นบ่อเกิดของปัจจัยสี่ที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตของชีวิตทุกชีวิต มนุษย์เป็นตัวสำคัญที่จะทำให้สภาพแวดล้อมที่มีอยู่ดีขึ้นหรือเลวลง การจัดการศึกษา การให้ความรู้ที่ถูกต้องและเป็นวิธีการที่ดี ที่ทำให้มนุษยชาติมีจิตสำนึกในแนวทางที่ถูกต้องอันจะนำไปสู่การดำรงสภาพแวดล้อมที่ดีทั่ว ๆ ไป ปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เสียไปให้ดีขึ้น ตลอดจนการปรับปรุงพัฒนาสภาพแวดล้อมที่ดีทั่ว ๆ ไปให้งดงามมีคุณค่าอย่างยั่งยืน

จากความสำคัญของการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่มีผลต่อเด็กนักเรียนต่อการเรียนรู้ และสมาชิกในโรงเรียนนี้ กรมสามัญศึกษาจึงได้ประกาศทิศทางการจัดการศึกษา (กรมสามัญศึกษา, 2531 : 1) ให้โรงเรียนมัธยมศึกษาถือเป็นแนวปฏิบัติ คือ บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีของโรงเรียน จะมีส่วนในการเสริมสร้างความคิด จิตใจ และคุณธรรมต่าง ๆ อันพึงประสงค์ได้ มีผู้กล่าวว่า ครูอาจแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ ครูที่พูดได้และครูที่พูดไม่ได้ ครูที่พูดได้เป็นที่รู้จักกันดี ได้รับการยกย่อง และยอมรับกันว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งแต่ครูพูดไม่ได้มักได้รับการกล่าวถึงน้อย บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนถือว่าเป็นครูที่พูดไม่ได้ เชื่อว่าโรงเรียนที่สะอาด ร่มรื่น เรียบง่ายสดชื่น สงบ แจ่มใส มีชีวิตชีวา วัสดุงานอาคารสถานที่ได้รับการดูแลมีความเป็นปัจจุบัน พร้อมทั้งจะให้ครูและนักเรียนได้ใช้ตลอดเวลา ย่อมจะทำให้ครูและนักเรียนได้รับอิทธิพล ทำให้เป็น

คนละเอียดอ่อน จิตใจแจ่มใส รักสวยรักงาม รักความสงบเรียบง่าย และรักความรุ่มร้อนไปด้วย ถือว่าคุณธรรมต่าง ๆ อันพึงประสงค์ของหลักสูตร อันจะเกิดขึ้นในตัวนักเรียนโดยครูประเภทพูดไม่ได้นี้ได้เป็นอย่างมาก จึงเห็นเป็นการสมควรที่โรงเรียน จะต้องพยายามจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน เพื่อประโยชน์ในการที่เด็กจะได้พัฒนาเต็มความรู้ความสามารถในทางตรงกันข้าม ถ้าหากโรงเรียนจัดสิ่งแวดล้อมไม่ดีย่อมจะเกิดปัญหาได้ดังที่ สมพร สุทัศนีย์ (2525 : 203) สรุปปัญหาที่เกิดจากบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. บรรยากาศในห้องเรียนควรเป็นบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ถ้าบรรยากาศที่ผ่อนคลายไม่ดึงเครียดเกินไป เด็กจะเรียนได้ดี แต่ถ้าบรรยากาศดึงเครียด ครูเป็นคนเจ้าอารมณ์ เข้มงวด กวดขัน ชอบดุและทำโทษเมื่อเด็กทำผิดและเข้มงวดจนเกินไป เช่น กำหนดวันส่งงานที่ไม่มีมีการยืดหยุ่นให้งานมากเกินไป ครูบางคนไม่ยุติธรรมเด็กไม่ยอมเรียน ครูมักใช้วิธีสอนแบบยึดครูเป็นศูนย์กลาง ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมบ้าง จึงทำให้เด็กเบื่อการเรียน

2. กฎและระเบียบของโรงเรียน ถ้าโรงเรียนมีกฎและระเบียบเข้มงวดกวดขันมากเกินไป ทำให้เด็กกระดิกตัวไม่ได้ เช่น มาสายไม่ได้ พูดคุยในขณะที่ทำงานไม่ได้ อนุญาตให้ไปดื่มน้ำครั้งเดียว ไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้เปลี่ยนอิริยาบถในขณะที่เรียน ฯลฯ จึงขัดกับพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างยิ่ง

3. จำนวนครูไม่พอ โดยเฉพาะในโรงเรียนเล็ก ๆ รัฐไม่สามารถจัดสรรครูให้ครบชั้นเรียนได้ ครูบางคนต้องรับผิดชอบสอนถึง 2 ชั้น จึงทำให้เกิดความลำบากในการเตรียมการสอน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คุณภาพการเรียนการสอนต่ำ และครูที่เข้าอบรมเพื่อเพิ่มวุฒิมักจะไม่มีเวลาเอาใจใส่เท่าที่ควร เพราะต้องแบ่งเวลาส่วนหนึ่งได้จึงทำให้คุณภาพการสอนด้อย

ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของการจัดสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน จึงนำมาศึกษาค้นคว้า สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก เพื่อจะได้นำมาปรับปรุง และพัฒนาในการสร้างสภาพสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เป็นแหล่งแห่งการเรียนรู้ต่อไป

1.4 ข้อคิดในการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

รุ่ง พุ่สวัสดิ์ (2529 : 112) ได้กล่าวถึงข้อคิดบางประการในการบริหารงานงานอาคารสถานที่ จะช่วยเสริมให้งานงานอาคารสถานที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น คือ

1.4.1 ควรคำนึงถึงความสะอาด ความคงทน แข็งแรงและปลอดภัยเพื่อความสุขของนักเรียนมากกว่าคำนึงถึงความสวยงามเพียงอย่างเดียว

1.4.1.1 พื้นที่ห้องที่ขัดมันมาก ๆ อาจทำให้เด็กลื่นล้มได้รับบาดเจ็บ

1.4.1.2 ราวบันได มุมโต๊ะควรมีรูปกลมมน ไม่ควรเป็นเหลี่ยมเพราะเด็กอาจวิ่งชนได้

1.4.1.3 เสาสนามบาสเกตบอล หรือเสาบอลเลย์บอลควรห่อด้วยกระสอบป่าน หรือนวมกันมิให้เด็กได้รับอันตรายเวลาวิ่งชน

1.4.1.4 ควรมีต้นไม้ให้ร่มเงาอยู่ในบริเวณโรงเรียนมากพอสมควร ใต้ต้นไม้ ควรมีม้านั่ง สำหรับนักเรียนนั่งพักผ่อนเวลาว่าง

1.4.1.5 สนามควรสะอาดไม่สกปรกหรือเป็นหลุมบ่อ

1.4.1.6 มีที่ดื่ม น้ำ ควรมีให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน สะอาดปลอดภัย ถูกหลักอนามัย

1.4.2 ไม่ควรติดป้ายหน้าโรงเรียนว่าสถานที่ราชการห้ามเข้า เพราะการบริหาร สถานศึกษาแล้ว โรงเรียนเป็นศูนย์ชุมชน จัดขึ้นเพื่อประชาชนดำเนินงานโดยประชาชนและเป็น ของประชาชน ประชาชนจึงเข้าออกโดยสะดวก หากเกรงว่ามีคนมาทำความเสียหายผู้บริหารต้อง ใช้เทคนิคในการบริหารด้านมนุษยสัมพันธ์แก้ไข ไม่ควรใช้อำนาจราชการกับประชาชน

1.4.3 ต้องใช้ประโยชน์จากงานอาคารสถานที่ให้คุ้มค่าที่สุดที่สุดต่อการดำเนินงาน ด้านต่าง ๆ โรงเรียน อย่าให้เกิดความสูญเปล่าโดยเป็นอันขาด โดยมุ่งเน้นให้ส่งผลถึงตัวนักเรียน ให้มากที่สุด เพราะเป็นเป้าหมายหลักของการดำเนินงาน โรงเรียนคือการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของ นักเรียนเป็นสำคัญ การจัดงานอาคารสถานที่เพื่อความสะดวกของบุคลากรเป็นเพียงวิถีไปสู่เป้าหมาย ดังกล่าวเท่านั้น การจัดงานอาคารสถานที่ใด ๆ ที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาการของนักเรียนเลยไม่ว่าจะ ทางตรงหรือทางอ้อมนั้น จัดได้ว่าเป็นการดำเนินงานที่ไม่ตรงเป้าหมาย

1.4.4 ต้องคำนึงถึงความกลมกลืน กับสภาพธรรมชาติที่มีและดีอยู่แล้ว เช่น บึง ลำห้วย ป่าไม้ หรือต้นไม้ใหญ่ซึ่งเหล่านี้หากได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือตกแต่งให้สวยงาม และเอื้อประโยชน์ได้เหมาะสม ตลอดจนการจัดสร้างอาคารให้เหมาะสมกับสภาพธรรมชาติที่มีอยู่ แล้วจะเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายและกำลังคน กำลังงาน ทั้งจะมีส่วนปลูกฝัง การรักษาธรรมชาติ อันเป็นคุณสมบัติ ที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนได้

นอกจากการจัดสภาพงานอาคารสถานที่สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในโรงเรียนให้ปลอดภัยแล้ว จินตนา สราวุธพิทักษ์ (2536 : 99) ยังได้เสนอแนะให้โรงเรียนควรจัดบริการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้นักเรียนประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนด้วยความปลอดภัยอีกด้วย บริการ ดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

1. การจัดสารวัตรสวัสดิภาพในโรงเรียน
2. การหมั่นตรวจงานอาคารสถานที่เพื่อให้มั่นใจว่าสามารถให้ความปลอดภัยแก่นักเรียน ได้เสมอขณะอยู่ในโรงเรียน
3. การจัดห้องปฐมพยาบาล

อย่างไรก็ตาม งานอาคารสถานที่ ถือเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญอย่างยิ่งในขณะที่นักเรียนอยู่ในโรงเรียน การที่นักเรียนมีโอกาสได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ดีย่อมจะช่วยให้เด็กมีความเจริญงอกงามทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา อันเป็นผลรวมช่วยให้นักเรียนมีสุขภาพดี และเป็นคนดี นอกจากนี้โรงเรียนยังเป็นตัวอย่างของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ดีให้แก่ทางบ้านและชุมชนอีกด้วย

ดังนั้น การจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ถูกสัญลักษณ์ จึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญมากประการหนึ่งในการจัดการศึกษา การจัดสภาพสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ถูกสัญลักษณ์ ได้แก่ การจัดงานอาคารสถานที่ อาคารเรียน อาคารประกอบและบริเวณโรงเรียนให้ถูกหลักสุขาภิบาล การกำจัดขยะมูลฝอย และเหตุรำคาญต่าง ๆ การจัดน้ำดื่ม น้ำใช้ การรักษาความสะอาดทั่วไป การซ่อมแซมสิ่งชำรุดทรุดโทรม การจัดตกแต่งห้องเรียน สุชาติ โสภณประยูร (2526 : 2) และจรินทร์ ธานีรัตน์ (2524 : 41-42) ได้กล่าวถึงการจัดสุขาภิบาลในโรงเรียนเพื่อให้ผลดีกับนักเรียน และบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนว่ามีหลักเกณฑ์อยู่ 4 ประการ คือ

1. จัดโรงเรียนให้มีความสะอาดสบายต่าง ๆ อันจะช่วยส่งเสริมความเจริญและพัฒนาการของเด็กนักเรียนทั้งทางกายและทางจิตใจ
2. จัดโรงเรียนให้เป็นสถานที่ที่น่าอยู่ สะอาด สวยงาม ร่มรื่น ส่งเสริมสุขาภิบาลทางจิต และสภาพทางจิตใจอันที่จะรับการศึกษาให้ได้ผล
3. จัดโรงเรียนถ้าเป็นสถานที่ที่ปลอดภัย ปราศจากอุบัติเหตุและอันตรายต่าง ๆ
4. จัดโรงเรียนให้เป็นที่ปลอดภัยจากโรคติดต่อต่าง ๆ

สรุป การจัดสภาพงานอาคารสถานที่นั้น เป็นเรื่องที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญ การจัดโรงเรียนให้มีความสะอาดสบายต่าง ๆ อันจะช่วยส่งเสริมความเจริญและพัฒนาการของนักเรียน จัดสถานที่ให้สะอาด สวยงาม ร่มรื่นเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตตลอดจนถึงการคำนึงถึงความปลอดภัย ปราศจากอุบัติเหตุและอันตรายต่าง ๆ

2. การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

2.1 การบริหารงานอาคารสถานที่

รุ่ง พุ่มสวัสดิ์ (2529 : 82) ได้กล่าวถึง อาคารเรียน ควรเป็นอาคารถาวรใช้ได้ทุกฤดูกาล ถูกสัญลักษณ์ จำนวนและขนาดของอาคารเรียนควรเหมาะสมกับจำนวนนักเรียน อาคารเรียนทุกหลังรวมทั้งอาคารประกอบ เช่น ห้องประชุม โรงอาหาร โรงพลศึกษา ควรยึดหลักการดังต่อไปนี้

2.1.1 ประโยชน์ใช้สอย คือเอาประโยชน์ที่จะเกิดผลดีกับการเรียนการสอน ควรปลอดภัย ความสงบสุขร่มเย็นสำหรับนักเรียนเป็นสำคัญ

2.1.2 คัดแปลงใช้งานได้หลายอย่าง ไม่ว่าจะฝากั้นห้องหรือวัสดุอุปกรณ์ใด ๆ เกี่ยวกับอาคาร แม้กระทั่งตัวอาคารควรดัดแปลงแก้ไขเพิ่มเติมได้ง่าย ไม่ต้องทุบทำลายหรือยุ่งยากเมื่อต้องการเปลี่ยนแปลง เพื่อความสะดวกในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

2.1.3 บรรยากาศเหมือนบ้าน สี เพดาน ฝ้า ม่าน พื้นห้อง โตะ เก้าอี้ ต้องชวนให้น่าอยู่และสะดวกในการใช้

2.1.4 ทนทานต่อการใช้งานทั้งที่ถูกวิธีและไม่ถูกวิธี อาคารและเครื่องใช้ไม่สอยควร จะแข็งแรงทนทานต่อการใช้งาน ไม่ทะลุฉีกขาด เพราะเด็กอาจจะไม่รู้จักรักษาอย่างถูกวิธี

2.1.5 ความสมบูรณ์ มีงานอาคารสถานที่และเครื่องใช้ไม่สอยบริบูรณ์ เช่น ห้องสมุด ห้องพักผ่อน โรงอาหาร สนามเด็กเล่น ห้องน้ำ ห้องส้วม น้ำดื่ม น้ำใช้บริบูรณ์

2.1.6 อาคารเรียนจะต้องได้รับการวางแผนโดยอาศัยหลักประหยัดและหลักการทาง เศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ

2.1.7 ห้องเรียน ควรอยู่ในสภาพที่ใช้การได้ เป็นสัดส่วนเรียบร้อยมีอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ประจำห้องครบครัน และอยู่ในสภาพดี สุขลักษณะประจำห้องเป็นสิ่งสำคัญ ควร ปราศจากเสียง ฝุ่น กลิ่น ควันและมลพิษอื่น ๆ แสงสว่างพอเหมาะ ขนาดห้องเรียน ควรมีความ เพียงพอกับจำนวนนักเรียน แนวโน้มในการสร้างห้องเรียนพยายามให้เปลี่ยนรูปแบบไปจาก สี่เหลี่ยมผืนผ้าเพื่อสะดวกในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ห้องเรียนต้องมีขนาดเหมาะสมเช่น มีพื้นที่ ประมาณ 63 ตารางเมตร (7.59 เมตร) สำหรับนักเรียน 45 คน ซึ่งเป็นไปตามระเบียบของกระทรวง ศึกษาธิการที่ถือหลักว่า นักเรียน 1 คนต่อพื้นที่ 1.4 ตารางเมตร

2.1.8 อาคารประกอบและห้องพิเศษ โรงเรียนควรมีห้องพิเศษ เช่น ห้องสมุด ห้อง พยาบาล ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องหัตถศึกษา ชาย – หญิง ห้องศิลปดนตรี ห้องประชุม ห้องอุปกรณ์ การสอนและห้องอนามัย ห้องต่าง ๆ เหล่านี้ต้องมีอุปกรณ์ที่จำเป็นตามหลักสูตรและกิจกรรมพิเศษ ครบครัน นอกจากนี้โรงเรียนควรมีอาคารประกอบที่จำเป็นคือ ส้วม โรงฝึกงาน ห้องปฏิบัติงาน วิชาการเรือน การครัว เป็นต้น

2.1.9 บริเวณโรงเรียน ควรคำนึงสภาพความปลอดภัยของนักเรียนมีรั้วล้อมรอบ ไม่มีน้ำขัง ตกแต่งบริเวณให้สวยงามร่มรื่นเหมาะในการจัดกิจกรรมและเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ นักเรียน ควรมีบริเวณพอเหมาะกับจำนวนนักเรียน คือ เฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 10 ตารางวา ต่อนักเรียน 1 คน ถ้านักเรียนอนุบาลต้องมีสนามเด็กเล่น ควรมีต้นไม้ให้ความร่มรื่นเพื่อให้เด็กได้อาศัยร่มเงา ในยามแดดร้อนได้อีกประการหนึ่ง โรงเรียนควรมีเครื่องเล่นที่มีลักษณะมั่นคง แข็งแรง ปลอดภัยและสามารถสนองความต้องการในด้านพัฒนาการของเด็ก การอบรมนิสัยเด็กให้มีความ

เป็นระเบียบเรียบร้อย รู้จักภาระและหน้าที่ให้เห็นความจำเป็นว่าอาคาร บ้านช่อง ควรจะมีไว้มีขอบเขตมีบริเวณเป็นสัดส่วนต่าง ๆ ที่ถูกต้อง จัดระเบียบสวยงามเหมือนโรงเรียน

2.1.10 สภาพแวดล้อมในโรงเรียน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จะต้องให้สอดคล้องกับความต้องการทางด้านร่างกาย จิตใจ และให้สอดคล้องกับความต้องการทางการศึกษาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีอิทธิพลมากในด้านการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนเกี่ยวกับบริหารงานอาคารสถานที่ คือ จะต้องมิตศนคติที่ดีต่อการตกแต่งบริเวณ จะต้องวางแผนทำโครงการไว้ล่วงหน้า ใช้ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องการตกแต่ง และการเพาะปลูกควบคู่กันไปกับความรู้ในทางช่างการก่อสร้าง

2.2 การบริหารงานสิ่งแวดล้อม

นับวันปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเป็นสำคัญ จึงถือได้ว่าเป็นภารกิจอันสำคัญที่จะให้ความรู้ และปลูกฝังให้เยาวชนของชาติ คือนักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม มีความรับผิดชอบ มีความรัก ความหวงแหนสิ่งแวดล้อม ลด ละ และเลิกทำลายสิ่งแวดล้อม ร่วมแรงร่วมใจกันอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ให้ดียิ่งขึ้น ด้วยพลังของนักเรียน ครู และบุคลากร รวมทั้งผู้ปกครองของนักเรียน เรื่องสิ่งแวดล้อม ไม่สามารถทำได้เพียงคนเดียว แต่ทุกคนทุกฝ่ายต้องช่วยกันอย่างสุดความสามารถ การทำงานร่วมกันของคนจำนวนมากจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนการบริหารอย่างรอบคอบรัดกุมและชัดเจน งานที่ดำเนินการนั้นจึงประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ (บรรจง พงษ์ศาสตร์, 2538 : 1)

พนม พงษ์ไพบูลย์ (2538 : 20) กรมสามัญศึกษามีหน้าที่ในการสร้างเสริมทัศนคติ และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่เยาวชนและประชาชน เพื่อจะทำให้เกิดความร่วมมือในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการดำเนินการประชาสัมพันธ์ ผลงานด้านสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาในสังกัดเพื่อให้ประจักษ์แก่สาธารณชนทั่วไป ด้วยเหตุผลที่ว่าสถานศึกษาเป็นผู้สร้างอนาคตของชาติ โดยเยาวชนจะต้องเป็นผู้ที่จะมีบทบาทในการพิทักษ์รักษาภาวะแวดล้อมทั้งในปัจจุบันและอนาคต

การประกวดรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา นับว่าเป็นกิจกรรมที่ดีประการหนึ่งในการกระตุ้นให้สถานศึกษาดำเนินการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามนโยบายและเป้าหมายของกรมสามัญศึกษาให้บรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการเรียนรู้ และสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้เยาวชนได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง การบริหารงานสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเป็นองค์ประกอบ 1 ใน 5 องค์ประกอบของการจัดกิจกรรมรณรงค์และรักษาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยม สังกัดกรมสามัญศึกษา ได้กำหนดไว้ 5 ด้านดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2539 : 4)

1. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา หมายถึง การจัดสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาให้อยู่ในสภาพที่น่าพึงพอใจ โดยมุ่งให้มีความสะอาด ความร่มรื่น ความกลมกลืน ความเป็นระเบียบ ความสวยงาม อยู่ในสภาพที่พร้อมที่จะใช้การได้เสมอ และการให้บรรยากาศวิชาการความรู้ที่เป็นประชาธิปไตย

2. การเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคลากรในสถานศึกษา หมายถึง ความเข้าใจอันดีระหว่างบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา มีบรรยากาศความเป็นประชาธิปไตยมีความสามัคคี กลมเกลียว ยิ้มแย้มแจ่มใส และพัฒนาพฤติกรรมการแสดงออกในทางที่ถูกต้องของนักเรียนให้เหมาะสมกับกาลเทศะ และบุคคล

3. การจัดกิจกรรมรณรงค์รักษาสีสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา หมายถึง กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีการรักษาสีสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมควรจัดในรูปการบูรณาการในรายวิชาเรียนทั้งภายนอกและภายในห้องเรียน

4. การบริหารสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา หมายถึง การวางแผนการดำเนินการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ให้มีบรรยากาศร่มรื่น เป็นระเบียบสวยงาม น่าอยู่อาศัยเกิดความปลอดภัยต่อบุคคลในสถานศึกษา โดยจัดให้มีการดำเนินการดังนี้

4.1 ประชาสัมพันธ์นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม

4.2 วิเคราะห์นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมสู่แนวปฏิบัติ

4.3 ส่งเสริมบุคลากรในโรงเรียนให้เกิดความตระหนักในคุณค่าและช่วยกันรักษา

สิ่งแวดล้อม

4.4 มีการกำหนดบุคลากรรับผิดชอบในเรื่องสิ่งแวดล้อม

4.5 มีการจัดทำแผนปฏิบัติการ นิเทศ ติดตามให้ความช่วยเหลือ

4.6 ประสานงานกับโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่น ๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

4.7 การร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่บริการของโรงเรียนเกี่ยวกับการอนุรักษ์พัฒนา พื้นฟูเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ว่าเป็นนโยบายที่สำคัญของกรมสามัญศึกษางานอนุรักษ์พื้นฟู และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนสำเร็จได้ ต้องเกิดจากความร่วมมือกันของทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐและเอกชน เพราะปัจจุบันการติดต่อสื่อสารข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว การบริการด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านสิ่งแวดล้อมกับชุมชน โรงเรียนจะต้องดำเนินการให้รวดเร็วทันเหตุการณ์และโรงเรียนควรมีการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชนอย่างใกล้ชิด

สรุป การพัฒนาสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของนักเรียน ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่ยู่ยาก ซับซ้อน ต้องอาศัยเวลาและการศึกษาเปลี่ยนแปลง เจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรม

ของเยาวชนให้สามารถจัดฟันฟู อนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่พร้อมจะใช้การได้เสมอ โดยอาศัยความร่วมมือจากชุมชนอย่างใกล้ชิด

2.3 การวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม

การวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม คือ กระบวนการกำหนดรูปแบบการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งการวางแผนให้ได้ผลนั้น ในทางปฏิบัติจริงแล้วนักสิ่งแวดล้อมจำเป็นจะต้องมีข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหลายด้าน เช่น ผลการวิเคราะห์และประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตลอดจนข้อมูลพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมนั้น ว่ามีความสมบูรณ์มากน้อยเพียงใด มีอัตราการเกิดทดแทนอย่างไรบ้าง และควรมีข้อมูลที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ (สัมฤทธิ์ ทองศรี. 2546 : 213 – 223)

1. วัตถุประสงค์ โดยทั่วไปวัตถุประสงค์นิยมบอกเป็นข้อ ๆ ว่าต้องการทำอะไรบ้างต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ต้องการให้มีพื้นที่สีเขียว (ต้นไม้) ในวิทยาลัยเพิ่มขึ้นเป็นต้น

2. เป้าหมาย เป็นผลที่ต้องการขั้นสุดท้ายที่บอกทั้งขนาดและทิศทางอย่างชัดเจน เช่น จากวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในข้อ 1 ถ้ากำหนดเป็นเป้าหมายอาจเขียนได้ว่า “วิทยาลัยจะทำให้มีพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น 20 เปอร์เซ็นต์ ภายในเวลา 3 ปี” เป็นต้น

3. นโยบาย หมายถึง หลักการหรือแนวทางดำเนินงานทางสิ่งแวดล้อมเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เช่น นโยบายป่าไม้ของไทย ระบุไว้ข้อหนึ่งว่า “ประเทศไทยจะต้องมีพื้นที่ ป่าไม้ 40 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ประเทศ โดยเป็นป่าอนุรักษ์ 15 เปอร์เซ็นต์และป่าเศรษฐกิจ 25 เปอร์เซ็นต์” เป็นต้น

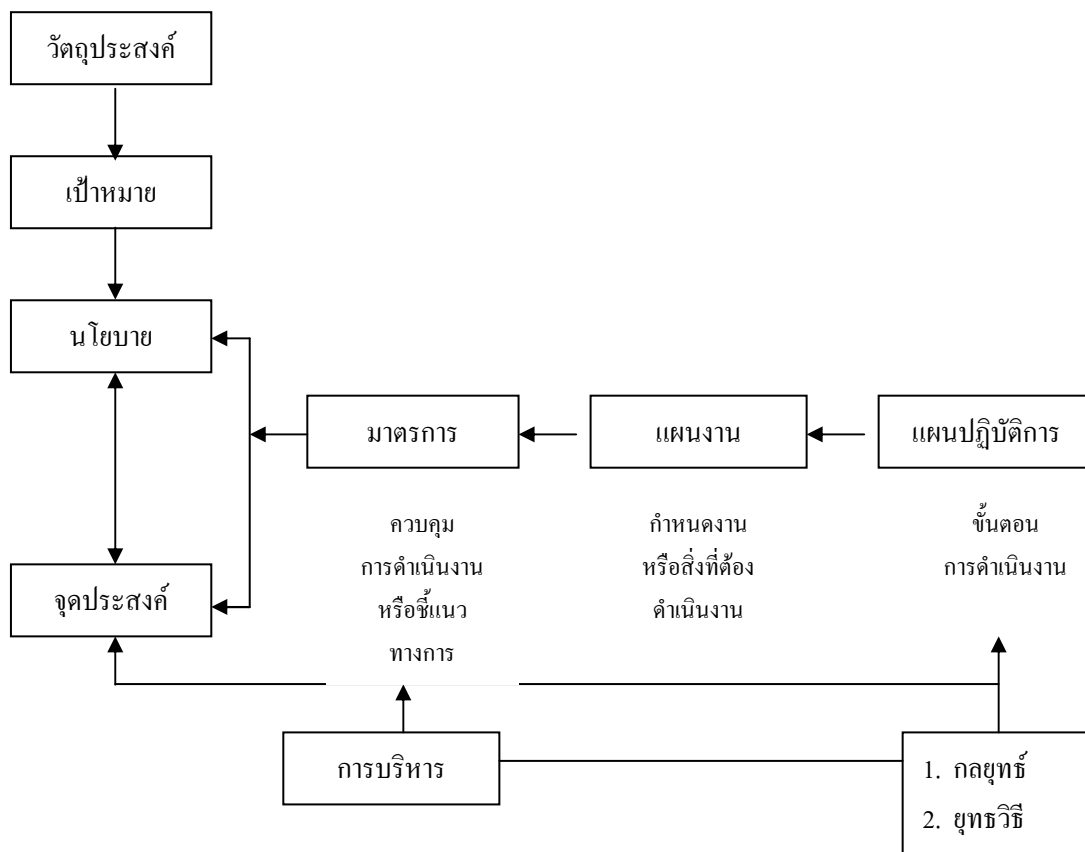
4. มาตรการ หมายถึง แนวทางในการควบคุมการดำเนินงานให้บรรลุผลตามนโยบายที่กำหนดไว้ยกตัวอย่างเช่น รัฐบาลมีนโยบายเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ ตามข้อ 3 จึงต้องมีมาตรการควบคุม เช่น

4.1 มาตรการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการควบคุมดูแลและรักษาพื้นที่ป่า

4.2 มาตรการติดตามตรวจสอบพื้นที่ป่าไม้ที่ทันสมัย โดยการใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์และข้อมูลดาวเทียม

4.3 มาตรการทบทวน ปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่าให้มีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

โครงสร้างของแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมแสดงได้ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แสดงโครงสร้างของแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม

5. แผนงาน หมายถึง การกำหนดงานว่าจะทำอะไรบ้างในแต่ละมาตรการ ซึ่งในหนึ่งมาตรการอาจมีมากกว่าหนึ่งแผนงานก็ได้

6. แผนปฏิบัติการ และโครงการ การทำแผนปฏิบัติการ คือการกำหนดกิจกรรมของงานและขั้นตอนการดำเนินการโดยระบุผู้รับผิดชอบ งบประมาณ เวลาและสถานที่ในบางครั้งใช้โครงการแทนก็ได้

อาจกล่าวได้ว่า แผนปฏิบัติการหรือโครงการ นับว่าเป็นหัวใจของแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม ถ้ากำหนดแผนปฏิบัติการไม่ดีแล้ว นโยบายที่กำหนดไว้ตั้งแต่ต้นคงจะสำเร็จลงได้ยาก

2.4 ระเบียบว่าด้วยการใช้อาคารสถานที่ของสถานศึกษา พ.ศ. 2526

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการเห็นความสมควรปรับปรุงระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียน พ.ศ.2498 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น (บุญช่วย จินดาประพันธ์ 2536 : 199-200).

ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามความในข้อ 23 แห่งประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน 2515 กระทรวงศึกษาธิการจึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบว่าด้วยการใช้อาคารสถานที่ของสถานศึกษา พ.ศ. 2526

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียน พ.ศ. 2498

ข้อ 4 ผู้ใดประสงค์จะขอใช้อาคารสถานที่ของสถานศึกษาใดให้ยื่นคำขอต่อหัวหน้าสถานศึกษานั้นตามแบบที่กำหนดไว้ท้ายระเบียบนี้

ข้อ 5 การขอใช้อาคารสถานที่ที่อนุญาตให้ใช้ได้เป็นการชั่วคราวเท่านั้นและต้องอยู่ในเงื่อนไขดังต่อไปนี้

5.1 ไม่ใช้อาคารสถานที่กระทำในสิ่งที่ผิดกฎหมาย

5.2 ไม่ใช้อาคารสถานที่ไปในทางกิจการทางการเมือง

5.3 ไม่ใช้อาคารสถานที่ในการแสดงที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

5.4 ไม่ใช้อาคารสถานที่เพื่อการอย่างอื่นนอกเหนือไปจากที่ระบุไว้ในคำขอใช้อาคารสถานที่

5.5 โดยที่สถานที่เป็นสถานที่ราชการบุคคลที่จะเข้ามาต้องปฏิบัติตามให้ชอบด้วยวัฒนธรรม และเชื่อฟังหัวหน้าสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ

ข้อ 6 ให้หัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้พิจารณาอนุญาตการขอใช้อาคารสถานที่ครั้งละไม่เกิน 7 วัน หากเกินกำหนดที่ว่ามานี้ต้องเสนอต่อผู้มีอำนาจตามข้อ 7 เพื่อพิจารณาอนุญาต

การอนุญาตให้ใช้อาคารสถานที่ของหัวหน้าสถานศึกษาตามวรรคแรก ต้องรายงานการอนุญาตนั้นพร้อมรายละเอียดการขอให้ผู้บังคับบัญชาตามข้อ 7 ทราบโดยเร็วนับแต่วันอนุญาตให้ใช้อาคารสถานที่

ข้อ 7 การอนุญาตให้ใช้อาคารสถานที่หากเกินอำนาจของหัวหน้าสถานศึกษา ให้ผู้มีอำนาจ เป็นผู้พิจารณาอนุญาต

7.1 สถานศึกษาสังกัดส่วนกลาง ให้เป็นอำนาจของอธิบดีกรมเจ้าสังกัดหรือหัวหน้าส่วนราชการ ที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเป็นกรม

7.2 สถานศึกษาสังกัดส่วนกลาง แต่งตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคและอยู่ในความควบคุมดูแลของผู้ว่าราชการจังหวัดให้เป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด

7.3 สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติให้เป็นอำนาจของผู้อำนวยการการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร หรือผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดแล้วแต่กรณี

ผู้มีอำนาจอนุญาตให้ใช้อาคารสถานที่ดังกล่าวอาจมอบหมายผู้เห็นสมควรอนุญาตแทนการได้

ข้อ 8 เมื่อปรากฏโดยชัดแจ้งว่าการใช้อาคารสถานที่เป็นการผิดเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งตามระบุไว้ในข้อ 5 ให้หัวหน้าสถานศึกษาหรือผู้มีอำนาจอนุญาตสั่งระงับการใช้ทันที

ข้อ 9 ในระหว่างการใช้อาคารสถานที่ หากเกิดความชำรุดเสียหายแก่ทรัพย์สินที่ใช้นั้น ผู้ขอใช้อาคารสถานที่ต้องรับผิดชอบต่อความชำรุดเสียหายและจัดการซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพเดิม

ข้อ 10 การขอใช้อาคารสถานที่นั้น ผู้ขอใช้ต้องชำระค่าบำรุงดังต่อไปนี้คือ

10.1 ค่าน้ำ ค่าไฟ ตามความสิ้นเปลือง

10.2 ค่าบำรุงอาคารสถานที่และอุปกรณ์

10.3 ค่าตอบแทนคนงานภารโรง

10.4 บำรุงอื่น ๆ

ข้อ 11 ให้หัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดค่าบำรุงตามข้อ 10.2 ข้อ 10.3 ข้อ 10.4 และอาจพิจารณาขเว้นค่าบำรุงบางอย่างในเมื่อเห็นว่ากิจกรรมนั้นๆ เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หรือประโยชน์แก่ทางราชการก็ได้

ข้อ 12 การชำระเงินตามข้อ 10.1 ข้อ 10.4 เข้าเป็นเงินบำรุงการศึกษาของสถานศึกษานั้น

ข้อ 13 ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามระเบียบนี้และให้มีอำนาจตีความและวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับปฏิบัติตามระเบียบนี้

3. แนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานและนักวิชาการ

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานหรือนักวิชาการต่าง ๆ คือ คู่มือการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 69) ; สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา (2541 : 31 – 32) ; อุดมสิทธิ์ จิตวิจารณ์ (2545 : 74 – 80) ; สายสมร ภูเจริญ (2538 : 57) ; กิติมา ปรีดีดิถ (2539 : 293) และกนก จันทร์ทอง (2541 : 102) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

คู่มือการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 69) ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล ดังนี้

1. กำหนดแนวทางวางแผนการบริหารจัดการงานอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา
2. บำรุง ดูแลและพัฒนางานอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้อยู่ในสภาพที่มั่นคง ปลอดภัย เหมาะสมพร้อมที่จะใช้ประโยชน์
3. ติดตามและตรวจสอบการใช้งานอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและเอื้อต่อประโยชน์ต่อการเรียนรู้
4. สรุป ประเมินผล และรายงานการใช้งานอาคารสถานที่และสภาพสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 31 – 32) ได้เสนอไว้ว่าแนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม จะมีประสิทธิภาพได้ โดยดำเนินการตามขั้นตอนทั้ง 4 ของกระบวนการบริหาร คือ ความต้องการ การวางแผน การดำเนินการตามแผน และการประเมินผล เช่นเดียวกับการบริหารงานอื่น ๆ ทุกงาน กระบวนการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน มีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ

ในเบื้องต้นของการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ที่ผู้บริหารต้องปฏิบัติให้เป็นตามขั้นตอนแรกของกระบวนการบริหาร โดยรวบรวมข้อมูลด้านงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมจากระบบข้อมูลของโรงเรียนและหาข้อสภาพปัญหาเพิ่มเติมเพื่อให้ได้เป็นปัจจุบันและแน่นอน ในขั้นนี้ผู้บริหารต้องมีข้อมูลหลาย ๆ ด้านที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอย่างน้อยที่สุดจะต้องประกอบไปด้วยข้อมูล 3 ประเภทนี้ คือ

1. สภาพปัจจุบันของงานอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม และทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง เช่น จำนวนอาคารสิ่งปลูกสร้างที่มีอยู่แล้วพื้นที่บริเวณโรงเรียน สภาพพื้นที่ จำนวนนักเรียน จำนวนบุคลากร ฯลฯ
2. แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง เช่น การเพิ่มหรือลดของจำนวนนักเรียน งบประมาณที่คาดว่าจะได้รับ การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในท้องถิ่นซึ่งเกี่ยวข้องกับโรงเรียน เป็นต้น
3. ปัญหาและข้อจำกัด ซึ่งจะได้ผลจากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวข้างต้น เช่น ข้อจำกัดของพื้นที่ ข้อจำกัดของบุคลากร ข้อจำกัดของงบประมาณหรือปัญหาอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน เป็นต้น

เมื่อได้ข้อมูลและปัญหาแล้วก็นำมาวิเคราะห์โดยให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมเพื่อสรุปเป็นความต้องการของโรงเรียนที่จะแก้ปัญหาหรือเพื่อพัฒนาด้านงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเพื่อดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 1 ผู้บริหารจะเข้าใจและสรุปได้โดยศึกษาจากภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 ขั้นตอนการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 32

ขั้นตอนที่ 2 วางแผน

เมื่อรู้ความแตกต่างด้านงานอาคารสถานที่ว่าจะแก้ปัญหาหรือพัฒนาอย่างไร แล้ไหนจากการปฏิบัติในขั้นตอนที่ 1 แล้ก็ดำเนินการในขั้นตอนที่ 2 กล่าวคือ จัดให้มีการวางแผนและเขียนโครงการเพื่อแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาหรือเพื่อบรรลุความต้องการด้านงานอาคารสถานที่นั้น ๆ ในการวางแผนด้านงานอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม ผู้บริหารควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ให้บุคลากรในโรงเรียนและในชุมชนซึ่งมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์และมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ด้านงานอาคารสถานที่ ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนด้านงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

2. ในการวางแผนด้านงานอาคารสถานที่จะต้องมุ่งให้งานอาคารสถานที่นั้น ๆ สามารถใช้ประโยชน์ได้หลาย ๆ ทาง หากจะเป็นแบบเอนกประสงค์ก็จะทำให้การพัฒนางานอาคารสถานที่นั้น ๆ ได้ผลคุ้มค่ากับการลงทุน

3. ให้เป็นการเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการพัฒนาการของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ให้มากที่สุด นั่นคือให้ประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง และส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอน และกลมกล่อมลักษณะนิสัยให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรโดยทางอ้อม

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินตามแผน

ในขั้นตอนนี้ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องกำกับติดตามและควบคุมดูแล ให้การดำเนินงานไปตามแผนที่วางไว้ในขั้นตอนที่ 2 การดำเนินงานด้านงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนจะดำเนินไปโดยราบรื่นและมีประสิทธิภาพพอสมควร หากผู้บริหารยึดแนวทางในการปฏิบัติงานดังต่อไปนี้

1. ปลูกฝังให้บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้สึกว่าคุณเองมีส่วนเป็นเจ้าของซึ่งต้องรับผิดชอบต่อการดำเนินงานของโรงเรียน
2. ให้นักเรียนมีส่วนรับผิดชอบต่อการดำเนินงานด้านงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในส่วนที่สามารถกระทำได้ ซึ่งจะช่วยปลูกฝังนิสัยในการทำงานและเกิดความภาคภูมิใจ ในโรงเรียนของตนเองด้วย
3. ปลูกฝังให้ชุมชนตระหนักว่าโรงเรียนเป็นสมบัติของชุมชน และให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนเท่าที่จะเป็นไปได้หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ในขั้นนี้ผู้บริหารต้องให้บุคลากรหลาย ๆ ฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมตามขอบข่ายงานอาคารสถานที่ทั้ง 3 ประการ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผล

การประเมินผลการดำเนินงานด้านงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะช่วยให้ผู้บริหารได้ทราบว่า การดำเนินงานเป็นไปตามแผนการดำเนินงานได้ด้วยดีเพียงใดเพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุงแก้ไขระหว่างการดำเนินงาน และเป็นข้อมูลสำหรับการพิจารณาวางแผนดำเนินงานในปีถัดไป

การประเมินผลการดำเนินงานด้านงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมต้องทำเป็นระยะ ๆ และสม่ำเสมอตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนงาน โดยใช้เทคนิคและวิธีการสำคัญ ๆ เช่น

1. การทำตารางกำหนดเวลาการประเมินผลไว้อย่างชัดเจน ในแต่ละโครงการ
2. ทำตารางกำหนดการใช้งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมและบันทึกผล
3. มีการตรวจตราดูแลอย่างสม่ำเสมอ
4. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล เช่น การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบแล้วรายงานผลซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของการให้การศึกษาเล่าเรียนอีกด้วย

อุดมสิทธิ์ จิตวิจารณ์ (2545 : 74-80) กล่าวถึง แนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ของหน่วยงานระดับปฏิบัติการคือสถานศึกษา ควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การกำหนดนโยบาย จุดมุ่งหมาย ด้านการเรียนรู้และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาและชุมชนท้องถิ่นด้วยการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา

และชุมชน จากความต้องการของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน และนักเรียนด้วยการร่วมกันคิดในเชิงบวกและการคิดในเชิงสร้างสรรค์

2. จัดทำแผนงานด้านการเรียนรู้และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา โดยจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนทั้งระบบ

3. บูรณาการใช้ทรัพยากรร่วมกับโครงการปกติของสถานศึกษาอย่างประหยัดและคุ้มค่า

4. จัดโครงสร้างการบริหารจัดการเรียนรู้และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมทุกระบบในรูปแบบของคณะกรรมการมีการจัดทำภาพประกอบแสดงสายงาน การจัดทำเอกสารคู่มือการปฏิบัติงาน มีการแบ่งและมอบหมายอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม

5. การบริหารจัดการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทางการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนท้องถิ่นให้สถานศึกษาเป็นของชุมชน

6. การพัฒนาหลักสูตรสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา จากข้อมูลพื้นฐานสภาพปัญหา วิฤตติการณ์สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายของชุมชนท้องถิ่น บูรณาการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ในทุกระดับ ช่วงชั้น

7. การจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นการเรียนรู้เชิงประจักษ์ ด้วยการทดลอง และการวิพากษ์

8. จัดโครงการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาและชุมชนโดยร่วมมือกับชุมชน

9. สถานศึกษาควรจัดทำเกณฑ์มาตรฐานด้านกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาและชุมชน จากความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้แทนชุมชนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร

สายสมร ภูเจริญ (2538 : 57) กล่าวถึง แนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. การสำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหา จัดทำข้อมูลสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันแล้วนำมาเป็นพื้นฐานในการกำหนดนโยบายหรือแนวปฏิบัติของโรงเรียน มีการเปิดโอกาสบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในลักษณะต่าง ๆ เช่น การกำหนดนโยบาย การเสนอแผนงานโครงการ ซึ่งอาจใช้กระบวนการวางแผนเป็นทีมหรือกิจกรรมข้อเสนอแนะ เป็นต้น ส่งเสริมให้บุคลากรของโรงเรียนทำงานร่วมกันในลักษณะต่าง ๆ เช่น ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ส่งเสริมการรวมกลุ่มคิวิซี การนิเทศภายในเพื่ออภิปราย แก้ปัญหา หาข้อยุติ และกำหนดเป็นแนวปฏิบัติ

ร่วมกัน การมอบหมายงานหรือการสั่งการเป็นไปตามสาย การบังคับบัญชาชัดเจน เหมาะสมกับความสามารถไม่เกินกำลัง

2. มีการสร้างขวัญกำลังใจ จัดสวัสดิการให้แก่บุคลากรหลาย ๆ รูปแบบ เช่น มอบหมายงานให้แล้วก็ติดตามดูแล ถามไถ่ ให้ความช่วยเหลือยกย่องชมเชย ส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน จัดสวัสดิการต่าง ๆ เช่น สหกรณ์ ทุนการศึกษา ที่พักอาศัย สาธารณูปโภค เมื่อมีบุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลมีผลงานดีเด่น ก็ส่งเสริมสนับสนุนให้แสดงความสามารถในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เขียนบทความ เป็นวิทยากรส่งผลงานเข้าประกวดแข่งขันในโอกาสต่าง ๆ ฯลฯ จัดให้มีการยกย่องชมเชย ประกาศเกียรติคุณ เผยแพร่ผลงานของบุคลากรที่มีผลงานดีเด่น สนับสนุนให้บุคลากรได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ เพื่อความก้าวหน้า เช่น การศึกษาต่อ อบรม ศึกษาดูงาน การทำผลงานทางวิชาการ ส่งเสริมให้บุคลากรมีการพบปะสังสรรค์กันในโอกาสอันควร เช่น การต้อนรับผู้มาใหม่หรือผู้จากไป วันสำคัญต่าง ๆ การฉลองความสำเร็จ ส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนช่วยเหลือเกื้อกูลกันเมื่อมีคนใดคนหนึ่งหรือญาติพี่น้องได้รับความเดือดร้อนหรือมีงานฉลองต่าง ๆ เช่น เจ็บป่วย เสียชีวิต แต่งงาน บวช วันเกิด

3. จัดระบบการต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรไมตรี ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติตนต่อกันอย่างมีสัมมาคารวะตามขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทย เช่น การไหว้ การทักทาย การใช้วาจาสุภาพ

กิตติมา ปรีดีคิลก (2539 : 293) กล่าวถึง แนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม จะประสบผลสำเร็จได้ควรจะมีการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในขั้นนี้ เป็นขั้นรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับงานอาคารสถานที่อาจได้จากระบบข้อมูลของโรงเรียนที่มีอยู่และหาข้อมูลสภาพปัญหาเพิ่มเติมเพื่อให้เป็นปัจจุบันและแน่นอน ในขั้นนี้ผู้บริหารจะต้องมีข้อมูลหลาย ๆ ด้านที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอย่างน้อยที่สุดจะต้องประกอบด้วยข้อมูล 3 ประเภท คือสภาพปัจจุบันของงานอาคารสถานที่และทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง เช่น จำนวนอาคาร สิ่งปลูกสร้างที่มีอยู่แล้ว พื้นที่บริเวณโรงเรียน สภาพพื้นที่ จำนวนนักเรียน จำนวนบุคลากรและเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง เช่น การเพิ่มหรือลดลงของจำนวนนักเรียน งบประมาณที่คาดว่าจะได้รับ การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในท้องถิ่น ซึ่งเกี่ยวพันถึงโรงเรียน เป็นต้น

ปัญหาและข้อจำกัด ซึ่งจะได้จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวข้างต้น เช่น ข้อจำกัดของพื้นที่ ข้อจำกัดของบุคลากร ข้อจำกัดของงบประมาณ หรือปัญหาอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน เป็นต้น

เมื่อได้ข้อมูลและปัญหา ก็นำมาวิเคราะห์โดยให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วม เพื่อสรุปเป็นความต้องการของโรงเรียนที่จะแก้ปัญหาหรือพัฒนาด้านงานอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม เพื่อดำเนินการในขั้นต่อไป

2. การวางแผนงานอาคารสถานที่ เมื่อรู้ความต้องการด้านงานอาคารสถานที่ว่าจะแก้ปัญหาหรือพัฒนาอย่างไรแล้ว ก็จัดให้มีการวางแผนและเขียน โครงการเพื่อแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาหรือเพื่อ บรรลุความต้องการด้านงานอาคารสถานที่นั้น ๆ ในการวางแผนด้านงานอาคารสถานที่ผู้บริหารต้อง คำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

2.1 ให้นักลกรในโรงเรียนและบุคคลในชุมชนผู้ซึ่งมีส่วนในการใช้ประโยชน์และ มีส่วนร่วมรับผิดชอบด้านงานอาคารสถานที่ ได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการวางแผนด้านงานอาคาร สถานที่

2.2 ในการวางแผนด้านงานอาคารสถานที่จะต้องมุ่งให้งานอาคารสถานที่นั้น ๆ สามารถใช้ประโยชน์ได้หลาย ๆ ทาง ถ้าจะเป็นแบบเอนกประสงค์ก็จะทำให้การพัฒนางานอาคาร สถานที่นั้น ๆ ได้ผลคุ้มค่ากับการลงทุนให้เป็นการเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการเกิดพัฒนาการของ เด็กในด้านต่าง ๆ ให้มากที่สุด นั่นคือ ให้ประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการสอนโดยตรงและส่งเสริม สนับสนุนการเรียนการสอน และกล่อมเกลาลักษณะนิสัยให้เป็นที่ไปตามจุดหมายของหลักสูตรโดย อ้อม

3. การดำเนินการตามแผนงานงานอาคารสถานที่ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องกำกับติดตาม และควบคุมดูแล ให้การดำเนินงานดำเนินไปตามแผนที่วางไว้ การดำเนินงานด้านงานอาคารสถานที่ จะดำเนินไป โดยราบรื่นและมีประสิทธิภาพได้นั้น ผู้บริหารจะต้องพยายามให้บุคคลหลาย ๆ ฝ่าย มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านงานอาคารสถานที่ โดยวิธีการดังนี้

3.1 ปลูกฝังให้นักลกรในโรงเรียนมีความรู้สึก ว่า ตนเองมีส่วนเป็นเจ้าของ ซึ่งต้อง มีความรับผิดชอบต่อการดำเนินงานของโรงเรียน

3.2 ให้นักเรียนมีส่วนรับผิดชอบต่อการดำเนินงานด้านงานอาคารสถานที่ในส่วนที่ สามารถกระทำได้ ซึ่งจะช่วยปลูกฝังนิสัยการทำงานและเกิดความภาคภูมิใจในโรงเรียนของตนเองด้วย

3.3 ปลูกฝังให้ชุมชนตระหนักว่า โรงเรียนเป็นสมบัติของชุมชน และให้ชุมชนได้มี ส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านงานอาคารสถานที่เท่าที่จะเป็นไปได้

4. การประเมินผลการดำเนินงานด้านงานอาคารสถานที่ เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะช่วย ให้ผู้บริหารได้ทราบว่า การดำเนินเป็นไปตามแผนหรือไม่ เพียงใด เพื่อปรับแนวทางในการปรับปรุง แก้ไขในระหว่างการทำงาน และเป็นข้อมูลสำหรับการพิจารณาวางแผนดำเนินงานปีถัดไป การ ประเมินผลงาน ด้านงานอาคารสถานที่ต้องทำเป็นระยะ ๆ และสม่ำเสมอ ตามระยะเวลาที่กำหนด ไว้ในแผนงาน โดยใช้วิธีการดังนี้

4.1 ทำตารางกำหนดเวลาประเมินผลไว้อย่างชัดเจนในแต่ละโครงการ

4.2 ทำตารางกำหนดการใช้งานอาคารสถานที่และบันทึกผล

4.3 มีการตรวจตราดูแลอย่างสม่ำเสมอ

4.4 ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล เช่น การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบแล้ว รายงานผลซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของการให้การศึกษาแก่เรียนอีกด้วย

กนก จันทร์ทอง (2541 : 102) กล่าวถึง แนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อม ที่สำคัญไว้ 5 ขั้นตอน

1. การศึกษาปัญหาและขอบเขต
2. การวิเคราะห์ขั้นตอนของการดำเนินงาน
3. การเตรียมแผนงาน
4. การดำเนินการตามแผน
5. การประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินการ

จากการศึกษาแนวทางการปฏิบัติหรือขั้นตอน / กระบวนการและกิจกรรม แนวทาง การปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ของหน่วยงานและนักวิชาการ พอสรุปเป็นตาราง สิ่งเคราะห์ได้ดังปรากฏผลตาราง 1

ตาราง 1 การสิ่งเคราะห์แนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานและ นักวิชาการต่าง ๆ

แนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม	กระทรวงศึกษาธิการ		อุดมศึกษา จิตวิทยา	สาธารณสุข ภูเก็ต	กิตติมา ปริติติก	กนก จันทร์ทอง	รวม
	สปช.						
ขั้นตอน 1 การวางแผนการบริหารจัดการ							
1. การสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหาของงาน อาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม	/	/	/	/	/	/	5
2. การกำหนดขอบข่ายและมาตรฐานองงาน อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม	/	/	/	/	/	/	5

3. การกำหนดวัตถุประสงค์การปฏิบัติงาน อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม	/	/	/	3
4. การกำหนดนโยบายด้านงานอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม	/	/	/	3
5. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานอาคาร สถานที่และสิ่งแวดล้อม	/	/	/	3
6. การจัดหางบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ สนับสนุน		/	/	2
7. การวางแผนการใช้ บำรุง ดูแล และพัฒนา อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม		/	/	2

ตาราง 1 (ต่อ)

แนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม	กระทรวงศึกษาธิการ		มูลนิธิ จิตวิทยา	สายสมร ภูเก็ต	กิตติมา ปริศติกร	คนก จันทร์ทอง	รวม
	สพช.	ศษช.					
8. การวางแผนติดตามการดำเนินงาน ตามโครงการงานอาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับแผนการใช้ การดูแล การบำรุงรักษาและการปรับปรุง ซ่อมแซมอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม	/	/					2

ขั้นตอน 2 การบำรุง ดูแล และพัฒนา

1. การตรวจสภาพของอาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ	/					1
2. การซ่อมแซมอาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อมที่ชำรุด	/					1
3. การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมของบุคลากร			/			1
4. การส่งเสริมให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วม ในการบำรุงดูแลและพัฒนาอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม	/	/				2
5. การจัดเวรยามดูแลอาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อม			/			1
6. การตรวจตราการใช้อาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อมให้เป็นไปตามข้อตกลง ร่วมกันระหว่างบุคลากร			/			1
7. การดำเนินการตามระเบียบที่เกี่ยวข้องเมื่อ มีผู้ขอใช้อาคารสถานที่			/			1

ตาราง 1 (ต่อ)

แนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม	กระทรวงศึกษาธิการ					รวม
	สพช.	อุดมศึกษา จิตวิทยา	สายสมร ภูเจริญ	กิตติมา ปริสดีรัก	กนก จันทร์ทอง	

ขั้นตอน 3 การติดตามและตรวจสอบ

1. การกำหนดแผน ระเบียบ และแนวปฏิบัติ ว่าด้วยการใช้อาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อม	/	/	/	3
2. การมอบหมายความรับผิดชอบเป็น ลายลักษณ์อักษร		/	/	2
3. การติดตามการใช้อาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อมตามแผนที่กำหนด	/	/	/	3
4. การดูแล รักษาอาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดีและ เป็นปัจจุบัน		/	/	2
5. การจัดงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง	/			
6. การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้		/	/	3
7. การบันทึกสถิติการใช้อาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อมเพื่อแก้ไขปัญหา	/		/	1
8. การติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ		/		2
ขั้นตอน 4 การสรุป ประเมินผล และรายงานผล				
1. การแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผล อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ซึ่ง ประกอบด้วยครู นักเรียน และชุมชน				/ 1
2. การประเมินใช้เทคนิคและวิธีการ ประเมินผลที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ข้อมูล ตรงกับสภาพความเป็นจริงของอาคาร สถานที่และสิ่งแวดล้อม	/	/		2

ตาราง 1 (ต่อ)

แนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม	กระทรวงศึกษาธิการ	สพช.	อุดมสิทธิ์ จิตวิจารณ์	สายสมร ภู่งริญ	กิตติมา ปรีดีดิรก	กนก จันทร์ทอง	รวม
---	-------------------	------	-----------------------	----------------	-------------------	---------------	-----

3. การกำหนดเครื่องมือและเกณฑ์การประเมิน ที่สอดคล้องกับมาตรฐาน โดยการมี ส่วนร่วมในการสร้างและกำหนดของ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ	/	/			2
4. การประเมินผลการดำเนินงานอาคาร สถานที่และสิ่งแวดล้อม ให้สอดคล้องกับ มาตรฐานโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2536	/	/			2
5. การสรุปและรายงานผลการประเมิน ต่อผู้บริหารสถานศึกษาและผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง	/	/	/	/	4
6. การนำผลการประเมินจัดเก็บเป็น ระบบสารสนเทศเพื่อนำไปใช้วางแผน การดำเนินงานอาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อมต่อไป	/			/	2
ขั้นตอน 5 การปรับปรุงและพัฒนา					
1. การจัดประชุมนำข้อมูลของผลการ ดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ที่ได้จากการรายงานผลการปฏิบัติงาน มา ปรับปรุงและพัฒนาแผน/โครงการ งานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของ สถานศึกษา	/				1

ตาราง 1 (ต่อ)

แนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม	กระทรวงศึกษาธิการ	สพช.	อุดมสิทธิ์ จิตจิราภย์	สายสมร ภูเจริญ	กิตติมา ปรีดีศรีภัก	กนก จันทร์ทอง	รวม
---	-------------------	------	-----------------------	----------------	---------------------	---------------	-----

2. การนำแผน/โครงการงานอาคารสถานที่ และสิ่งแวดลอมที่ปรับปรุงและพัฒนาแล้ว มาดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง	/	1
---	---	---

จากตาราง 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์ ขั้นตอนและกระบวนการแนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมของหน่วยงาน และนักวิชาการ แล้วพบว่ามีแนวทางของขั้นตอนและกระบวนการการนำไปปฏิบัติที่คล้ายคลึงและใกล้เคียงกัน มีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย ตามแต่ละหน่วยงานหรือนักวิชาการที่มุ่งเน้นในเรื่องใด แต่เมื่อผู้วิจัยนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะงานและการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน ก็จะได้แนวทางปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก โดยมี องค์ประกอบของแนวทางการปฏิบัติ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอน 1 การวางแผนการบริหารจัดการ หมายถึง การสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหาของงานอาคารสถานที่ และสิ่งแวดลอม การสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหาของงานอาคารสถานที่ และสิ่งแวดลอม การกำหนดขอบข่ายและมาตรฐานของงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม การกำหนดวัตถุประสงค์การปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม การกำหนดนโยบายด้านงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม การจัดทำงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์สนับสนุน การวางแผนการใช้ บำรุง ดูแล และพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม การวางแผนติดตามการดำเนินงานตามโครงการงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมให้สอดคล้องกับแผนการใช้อาคารดูแล การบำรุงรักษาและการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม

ขั้นตอน 2 การบำรุง ดูแล และพัฒนา หมายถึง การตรวจสอบสภาพของอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมอย่างสม่ำเสมอ การซ่อมแซมอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมที่ชำรุดการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมของบุคลากร การส่งเสริมให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการบำรุงดูแลและพัฒนาอาคารสถานที่ และสิ่งแวดลอม การจัดเวรยามดูแลอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม การตรวจตราการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมให้เป็นไปตามข้อตกลง การดำเนินการตามระเบียบที่เกี่ยวข้องเมื่อมีผู้ขอใช้อาคารสถานที่

ขั้นตอน 3 การติดตามและตรวจสอบ หมายถึง การกำหนดแผน ระเบียบ และแนวปฏิบัติว่าด้วยการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม การมอบหมายความรับผิดชอบเป็นลายลักษณ์อักษร การติดตามการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมตามแผนที่กำหนด การดูแล รักษาอาคารสถานที่และ

สิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดีและเป็นปัจจุบัน การจัดงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การบันทึกสถิติการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเพื่อแก้ไขปัญหาการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ

ขั้นตอน 4 การสรุป ประเมินผล และรายงานผล หมายถึง การแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมซึ่งประกอบด้วยครู นักเรียน และชุมชน การประเมินใช้เทคนิคและวิธีการประเมินผลที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับสภาพความเป็นจริงของอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การกำหนดเครื่องมือและเกณฑ์การประเมินที่สอดคล้องกับมาตรฐาน โดยมีส่วนร่วมในการสร้างและกำหนดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ การประเมินผลการดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ให้สอดคล้องกับมาตรฐาน โรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2536 การสรุปและรายงานผลการประเมินต่อผู้บริหารสถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ขั้นตอน 5 การปรับปรุงและพัฒนา หมายถึง การจัดประชุมนำข้อมูลของผลการดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่ได้จากการรายงานผลการปฏิบัติงานมา ปรับปรุงและพัฒนาแผน/โครงการงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา การนำแผน/โครงการงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่ปรับปรุงและพัฒนาแล้วมาดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง

4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายกกับงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก มีจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด 156 โรงเรียน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก มีแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับหลักในการบริหารตามคู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล ซึ่งมีแนวคิดการบริหารงานทั่วไป เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์การให้บริการงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีขอบข่ายและภารกิจ แนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ตามคู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล 2546 และให้สถานศึกษาทุกแห่งได้นำไปใช้ปฏิบัติการบริหารจาก 6 งาน ได้แก่ งานวิชาการ งานบุคลากร งานธุรการการเงิน งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์ มาเป็น

4 งาน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหาร งบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารทั่วไป และให้สถานศึกษาหาแนวทางปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมต่อไป

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก จึงได้จัดทำโครงการอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2549 และต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 3 ปี จนถึงปีงบประมาณ 2551 โดยมุ่งเน้นยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทุกแห่งในการจัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมแก่การเรียนรู้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก. 2549 : 1)

1. เป้าหมายเชิงคุณภาพ

1.1 ผู้บริหาร ครู และนักเรียนสามารถพัฒนาการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ทั้งด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

1.2 โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเผยแพร่

1.3 ผู้บริหารและครูปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษา

2. เป้าหมายเชิงปริมาณ

2.1 โรงเรียนในสังกัดได้รับการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้ในการเรียนการสอนหรือการบริหารจัดการในโรงเรียน

2.2 โรงเรียนในสังกัดไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30 (ของปีงบประมาณ 2549) มีสภาพแวดล้อมที่ผ่านการคัดเลือกและเผยแพร่ต่อสาธารณชน และครบ 100% ในปีงบประมาณ 2551

3. ยุทธศาสตร์การดำเนินงานโครงการ

3.1 ใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนา กิดค้นวิธีการแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอนตามความต้องการของโรงเรียนเองภายใต้สภาพข้อจำกัดที่มีในปัจจุบัน

3.2 กระตุ้น ส่งเสริมโดยจัดประกวด ศึกษาดูงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา ภูมิภาค

3.3 สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม

3.4 การศึกษาและประสานเครือข่ายภายนอกเข้าร่วมพัฒนา

3.5 ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพด้วยแหล่งเรียนรู้ทางการศึกษา

4. แนวดำเนินงานระดับโรงเรียน

4.1 แต่งตั้งคณะกรรมการระดับโรงเรียน

4.2 ประชุมชี้แจงให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องเข้าใจโครงการฯ

4.3 ดำเนินการพัฒนาพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนอย่างเป็น

ระบบ

4.4 ระดมความร่วมมือในการจัดหาทรัพยากร เครื่องมือ แหล่งเรียนรู้และเพื่อส่งเสริม สนับสนุนนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพ

4.5 นิเทศภายในและรับการนิเทศเพื่อส่งเสริม สนับสนุนการสร้างพัฒนาอาคาร สถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน

4.6 นำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้นวัตกรรมทั้งในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียน

4.7 ยกย่อง เชิดชูเกียรติและให้ขวัญกำลังใจผู้ที่มีผลงานนวัตกรรม

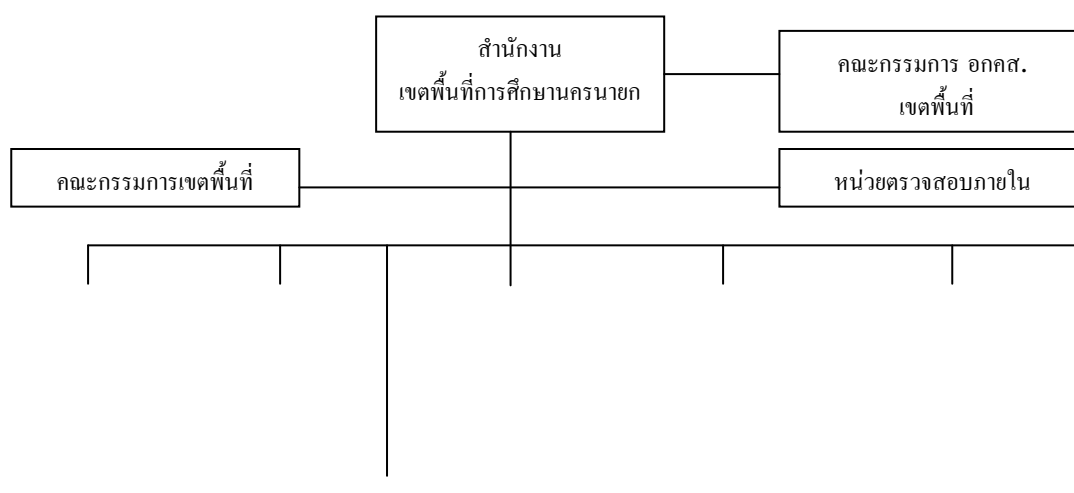
4.8 พัฒนาค้นนวัตกรรมของโรงเรียน

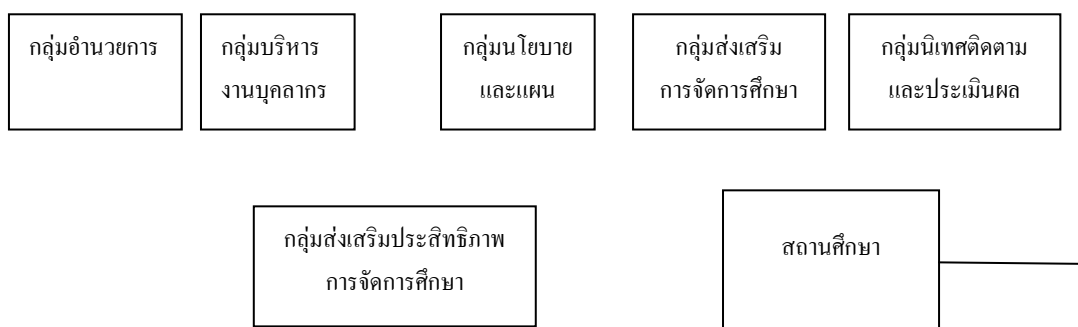
4.9 รายงานสรุปผลการดำเนินโครงการต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและเผยแพร่ ต่อผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชน

ภารกิจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก

ในเขตพื้นที่การศึกษานครนายก มีคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแล จัดตั้ง ยุบรวม หรือเลิกสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษา ประสาน ส่งเสริม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษา สอดคล้องกับนโยบาย และมาตรฐาน การศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรเอกชน องค์กร วิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่ หลากหลายในเขตพื้นที่ การศึกษา และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ที่ระบุไว้ข้างต้น ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ได้จัดโครงสร้างการบริหารและจัดการศึกษาตาม อำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก

ตาราง 2 ข้อมูลทางการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก

อำเภอ	สถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน	ข้าราชการ ครู	ผู้บริหาร สถานศึกษา	กรรมการ สถานศึกษา	นักเรียน	ผู้ปกครอง นักเรียน
เมืองนครนายก	57	843	57	570	15,813	11,860
บ้านนา	40	472	40	396	9,684	7,188
องครักษ์	41	428	41	405	9,085	6,814
ปากพลี	18	159	18	153	2,317	1,738
รวม	156	1,059	156	1,461	36,799	27,600

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก. 2547 : 65

จังหวัดนครนายกถูกประกาศให้มีเขตพื้นที่การศึกษาเพียง 1 เขต ประกอบด้วย 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครนายก อำเภอบ้านนา อำเภอองครักษ์ และอำเภอปากพลี มีสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 156 โรงเรียน จำแนกได้ดังนี้

อำเภอเมืองนครนายก	มีสถานศึกษาจำนวน	57	โรง
อำเภอบ้านนา	มีสถานศึกษาจำนวน	40	โรง
อำเภอองครักษ์	มีสถานศึกษาจำนวน	41	โรง
อำเภอปากพลี	มีสถานศึกษาจำนวน	18	โรง

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการดูแลงานอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 งานวิจัยในประเทศ

อนันต์ นามตันทอง (2534 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บรรยากาศในโรงเรียน ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ในบรรยากาศด้านสภาพให้ทั้งโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีระดับการปฏิบัติในการเรื่องการสร้างสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียน เพื่อเป็นศูนย์รวมทางจิตใจเป็นลำดับสูง บรรยากาศในด้านการจัดกิจกรรมทางวิชาการ มีการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดตกแต่งและดูแลรักษาห้องเรียนบรรยากาศด้านบริหาร พบว่า โรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดกลางมีระดับการปฏิบัติในเรื่องการประสานงานเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้ภูมิคุ้มกันโรคแก่นักเรียนอย่างทั่วถึงเป็นลำดับสูง

วรรณภา อิทธิไมย์ยะ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการบริหารงานด้านงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของวิทยาลัยอาชีวศึกษาภูเก็ต โดยการศึกษาจากกลุ่มประชากรเป็นนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาภูเก็ต จำนวน 460 คน ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นด้านสถานที่ตั้ง และสภาพแวดล้อมทั่วไป ด้านอาคารเรียนและห้องเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความคิดเห็นที่อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ บริเวณสนามและที่พักผ่อนภายในวิทยาลัยที่ได้รับการตกแต่งอย่างสวยงามและร่มรื่น ด้านบริเวณอาคารเรียนและห้องเรียน

นิพนธ์ อักษรนำ (2537 : 9) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นและสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 3 กรมสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) โรงเรียนทุกโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องตามแนวทาง และหลักการจัดสิ่งแวดล้อมได้ดีและปฏิบัติอยู่มากเพียงบางกิจกรรมเท่านั้น แต่กิจกรรมที่สำคัญบางกิจกรรมโรงเรียนได้ปฏิบัติน้อยและควรปรับปรุง ให้มีการปฏิบัติที่ทุกโรงเรียนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษาควรเพิ่มประสิทธิภาพแก่ผู้บริหาร ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 2) การสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียนด้านต่าง ๆ ในการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษาในภาพรวมโรงเรียนขนาดใหญ่มีความพร้อมร้อยละ 82.7 โรงเรียนขนาดกลางมีความพร้อมร้อยละ 84.5 และโรงเรียนขนาดเล็กมีความพร้อมร้อยละ 82.4 รวมทุกโรงเรียนในเขตการศึกษา 3 ร้อยละ 85.6

ประภาพรรณ เส็งวงศ์ (2538 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยว่า การศึกษาสภาพการจัดสิ่งแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตาก เขต

การศึกษา 1 ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดตาก เขตการศึกษา 1 ด้านสภาพแวดล้อม มีการสำรวจปัญหา การจัดสิ่งแวดลอมด้านบริเวณ โรงเรียนมากที่สุด ด้านการเรียนการสอน มีการสำรวจด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด มีความต้องการในการพัฒนาการจัดสิ่งแวดลอมของโรงเรียนมากที่สุด บริเวณโรงเรียนมีความสำคัญมากเป็นอันดับที่ 1 และบุคลากรมีความสำคัญต่อการจัดงานอาคารสถานที่มากที่สุด ในการวางแผนพัฒนาการจัดสิ่งแวดลอม โรงเรียนมีแผนเป็นรายปี การนิเทศการจัดการเรียนการสอนสิ่งแวดลอมศึกษาเน้นที่การจัดห้องเรียนและบรรยากาศในการเรียนมากที่สุด ปัญหาในการจัดสิ่งแวดลอมของโรงเรียน คืองบประมาณไม่เพียงพอ โรงเรียนมีเอกสาร หลักฐานในการจัดสิ่งแวดลอม การนิเทศ การประเมินผลอยู่ในระดับน้อย ทรัพย์สินทางราชการโดยมีค่าเฉลี่ยสูง สำหรับข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการป้องกันอัคคีภัย

สมพงษ์ พันสุขน้อย (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมของวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา เฉพาะกรณี วิทยาลัยเทคนิคมหาสารคาม พบว่า 1) ด้านการดำเนินงานจัดสร้างอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม วิทยาลัยเทคนิคมหาสารคาม ได้มีการดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการ และแต่งตั้งผู้รับผิดชอบโดยยึดหลักความรู้ ความสามารถ และมีการจัดมติดการประชุม ประึกษาหารือแก้ไขปัญหา ปัญหาที่พบคือ วิทยาลัยมีพื้นที่จำกัด ขาดแคลนอาคารประกอบ ห้องน้ำห้องส้วม ระบบน้ำประปา รวมทั้งการใช้อาคารปัจจุบัน มีอุปสรรคเกี่ยวกับความร้อน แสงสว่าง วิทยาลัยได้แก้ไขปัญหาโดยการติดตั้งพัดลม ม่าน กันสาด เครื่องอำนวยความสะดวก สำนักงาน สร้างห้องน้ำชั่วคราว พัฒนาระบบน้ำประปา และจัดให้มีการประเมินผลชัดเจน 2) ด้านการดำเนินการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม วิทยาลัยเทคนิคมหาสารคาม ได้มีการกำหนดงานและแต่งตั้งผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจนภายใต้การกำกับดูแลของผู้ช่วยผู้บริหาร ฝ่ายส่งเสริมการศึกษา มีการจัดทำแผนปฏิบัติการทุกปี โดยอาศัยความร่วมมือจาก แผนกวิชาที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และใช้นักการภารโรงเป็นแรงงานหลัก อีกทั้ง มีการกำหนดมาตรการให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม โดยเน้นการปลูกจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม ปัญหาที่พบได้แก่ ขยะ ความสะอาดบริเวณกลิ่นของห้องน้ำ และขาดความร่วมมือในการดำเนินงาน ประกอบกับระบบน้ำประปาไม่เพียงพอซึ่งได้แก้ไข โดยการจัดระบบน้ำประปาภายในวิทยาลัยส่งเสริมให้แผนกวิชาต่าง ๆ รมรงค์ การทำความสะอาด และการจัดประกวดมอบรางวัล เชิดชูเกียรติผู้ให้ความร่วมมือ ในการบำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม จัดการติดตามประเมินอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รวมทั้งเร่งจัดสร้างที่พักผ่อนหย่อนใจของนักศึกษา และประสานงานกับหน่วยงานอื่นให้ความช่วยเหลือ 3) ด้านการดำเนินงานรักษาความปลอดภัยอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอม วิทยาลัยเทคนิคมหาสารคามได้จัดระบบ

รักษาความปลอดภัยอาคารสถานที่ให้สอดคล้องกับระเบียบเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ โดยอาศัยยามรักษาการณ์ ที่พอเพียง และการแต่งตั้งครูอาจารย์ นักการภารโรงปฏิบัติหน้าที่มอบหมายแผนกวิชาดูแลตรวจสอบอาคารที่รับผิดชอบ ติดตั้งระบบป้องกันอัคคีภัย ระบบการสื่อสารทั้งวิทยุและโทรศัพท์ ระบบการป้องกันการโจรกรรม การขออนุญาตการใช้สถานที่ของบุคคลภายนอก ปัญหาที่พบ เป็นปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของบุคลากรส่วนน้อยที่ละเลยการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งได้แก้ไขปัญหา โดยฝ่ายบริหารได้ติดตามตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งมีการประชุมชี้แจง และเรียกพบเป็นกรณีไป นอกจากนี้ได้ใช้ระบบการสื่อสารที่มีอยู่ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่เป็นระยะ และพิจารณาการดำเนินการตามระเบียบหากไม่ปฏิบัติตาม แนวทางที่กำหนด 4) ด้านการดำเนินงานประเมินผลการใช้อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมวิทยาลัยเทคนิคสวธคม ได้กำหนดให้มีปฏิทินการประเมินผลงานตามงาน/โครงการในแผนปฏิบัติการทั้งในส่วนที่ผู้รับผิดชอบดำเนินการ และคณะกรรมการ การที่ฝ่ายบริหารแต่งตั้ง การกำหนดเกณฑ์การประเมิน มีเครื่องมือที่ได้มาตรฐานสอดคล้องกับ แบบประเมิน มีเครื่องมือที่ได้มาตรฐาน สอดคล้องกับแบบประเมินสถานศึกษาของกรมอาชีวศึกษา จัดให้มีการรายงาน และการวิเคราะห์ผล รวมทั้งมีข้อมูลป้อนกลับไปยังผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้ทัน ต่อการใช้ประโยชน์ ในการปรับปรุงพัฒนาในปีต่อไป ปัญหาที่พบคือ การประเมินผลงานไม่ครบ ทุกขั้นตอน และความเข้าใจ ไม่สอดคล้องในเกณฑ์การประเมินระหว่างผู้ประเมินและผู้ถูกประเมิน และข้อมูลป้อนกลับล่าช้า ซึ่งแก้ไขปัญหาโดยดำเนินการจัดประชุมชี้แจง แต่งตั้งกรรมการเฉพาะกิจ จากฝ่ายบริหาร เป็นผู้ประเมินผล กลั่นกรอง และวิเคราะห์ผลการประเมิน รวมทั้งจัดระบบในการป้อนข้อมูล โดยเครื่องมือโครคอมพิวเตอร์ ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การดำเนินงาน ปัญหาและการแก้ไข ปัญหาการดำเนินงาน อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของวิทยาลัยเทคนิคสวธคมได้ดำเนินไปอย่างสอดคล้องและพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง แต่หากมีการพัฒนาโดยให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหารมากขึ้น และมีการสรุปวิเคราะห์ผลการประเมิน และนำเสนอข้อมูลป้อนกลับเพื่อพัฒนาอย่างเป็นระบบก็จะทำให้การบริหาร มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ทิวา สุริยะ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารงานอาคารสถานที่ของโรงเรียนดีเด่นสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย พบว่า มีการดูแล อาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียนให้สะอาด ปลอดภัย ร่มรื่นสวยงามเป็นระเบียบ มีการกำกับ ดูแล และควบคุมให้มีการอยู่เวรยามรักษาอาคารสถานที่และแต่งตั้งกรรมการควบคุมการก่อสร้าง ตามระเบียบราชการ นอกจากนี้ยังให้บุคลากรทุกฝ่าย ชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบงานอาคาร สถานที่ ตลอดจนการบำรุงรักษาอาคารสถานที่โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียนและมีการ ใช้อาคารสถานที่ให้คุ้มค่ากับการลงทุน สำหรับแนวทางในการปรับปรุงงานอาคารสถานที่ของโรงเรียนประถมศึกษา

พบว่า ควรมีการจัดสร้างอาคารเรียนให้เพียงพอกับชั้นเรียน มีการใช้อาคารสถานที่ให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์ต่อนักเรียน และให้คณะครู นักเรียน ชุมชนมีส่วนร่วม ในการบำรุงรักษา ควบคุมดูแล ตลอดจนควรมีการประเมินการใช้อาคารสถานที่ และนำผลการประเมินการดำเนินงานไปปรับปรุงแก้ไข

ชาติรี แก้วมา (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า 1) ฝ่ายบริหารโดยส่วนรวมฝ่ายบริหารในโรงเรียนขนาดกลางและฝ่ายบริหารในโรงเรียนขนาดเล็ก การศึกษาปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน ทั้ง 10 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง แต่ฝ่ายบริหารในโรงเรียนขนาดใหญ่ มีปัญหาโดยภาพรวมและรายด้าน 9 ด้านอยู่ในระดับมาก และมีปัญหาเฉพาะด้านการบริหารบริเวณโรงเรียน อยู่ในระดับปานกลาง 2) ฝ่ายบริหารในโรงเรียนขนาดต่างกันมีปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมโดยภาพรวมและเป็นรายด้าน 8 ด้านไม่แตกต่างกัน และมีปัญหาอีก 2 ด้านที่เหลื่อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยฝ่ายบริหารโรงเรียนขนาดใหญ่มีปัญหาด้านการบริหารอาคารโรงฝึกงานด้านและการบริหารอาคารหอประชุมมากกว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก และผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ มีปัญหาด้านการบริหารด้านอาคารหอประชุมมากกว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลาง

บรรลุ ดารา (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการศึกษาปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสระแก้ว อยู่ในระดับปานกลาง และ 2) ปัญหาการบริหารงานอาคารสถานที่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามประสบการณ์ในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$)

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สปาร์ค (Spark. 1974 : 3309-3310-A) ได้ศึกษาเพื่อจัดทำและทดสอบการใช้หนังสือคู่มือการสอนวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษาที่มีลักษณะเชิงปัญหาและเน้นการปฏิบัติสำหรับมัธยมศึกษาตอนต้น คู่มือดังกล่าวได้บรรจุกิจกรรม 36 อย่าง ที่มุ่งไปสู่การปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาให้นักเรียน พบว่าคู่มือดังกล่าวช่วยให้เห็นว่าการศึกษามีคุณค่าในอันที่จะเสริมสร้างความคิดแบบผู้ใหญ่ ให้แก่นักเรียนนำไปสู่ความรู้ลึกเป็นห่วงกังวล และในที่สุดก็ร่วมมือปฏิบัติอย่างจริงจังในการทำกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

เบรน (Brain, 1978 : 1068-A) ได้ศึกษาอิทธิพลของขนาดชั้นเรียนว่าจะมีผลต่อความพึงพอใจและความรู้ของนักเรียนเพียงใด พบว่า 1) นักเรียนที่เรียนในห้องเรียนที่มีขนาดปกติกับขนาดใหญ่กว่าปกติ จะมีความพอใจในสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนพอ ๆ กัน และ 2) ไม่พบความสัมพันธ์ที่แน่นอนเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งสองกลุ่มที่ใช้ห้องเรียนที่มีขนาดต่างกัน

มิลเลอร์ (Miller, 1981 : 1235-A) ได้ศึกษาถึงผลของการใช้อาคารเรียนเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงตารางเวลาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสามแห่งพบว่า 1) สัดส่วน ในการใช้ห้องเรียนแต่ละอาคารเรียนจะขึ้นอยู่กับขนาดของห้องและโปรแกรมทางการศึกษา 2) โรงเรียนทั้งสามโรงสามารถรับนักเรียนเข้าเรียนได้มากขึ้น และใช้พื้นที่ต่อนักเรียนน้อยลงเมื่อได้ใช้ตารางเรียนแบบยืดหยุ่น และ 3) การเปลี่ยนแปลงเวลาเรียนในแต่ละแบบ มีผลต่อการสมัครเข้าเรียนและการใช้เนื้อที่ต่อนักเรียนหนึ่งคน

ปาซ (ไพบูลย์ ภาช. 2542 : 51 ; อ้างอิงจาก Paz, 1974. **A Conceptual Framework for Environmental Education.**) ได้ศึกษาเรื่อง “กรอบแนวคิดในการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อปรับให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในฟิลิปปินส์” (A Conceptual Framework Environmental Education to the Philippines Environment) ผลการศึกษาพบว่า สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำความรู้ไปพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตน องค์ประกอบที่สำคัญสำหรับนำมาพิจารณา เพื่อจัดสิ่งแวดล้อมศึกษามาจากความต้องการของชุมชน องค์ประกอบทางจิตวิทยาของผู้เรียน รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจ สังคมและลักษณะทางชีวภาพของชุมชน การสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาใช้หลักการที่เน้นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) โดยองค์ประกอบหลักที่การบรรจุเข้าไปในสิ่งแวดล้อมศึกษา ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาคือเนื้อหาทางด้านวิทยาศาสตร์วิธีการสอนส่วนใหญ่เป็นการจัดประสบการณ์นอกห้องเรียน การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน การสอนแบบสืบสวนและการวิเคราะห์คุณค่า นอกจากนี้ยังเสนอแนะว่า การสอนให้เกิดจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมจะต้องเริ่มจากการให้ผู้เรียนรู้ปัญหาเพื่อก้าวไปสู่ การสร้างเจตคติและเน้นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ดังนั้นครูควรมีการปรับปรุงทักษะการสอนเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจและความสำนึกในคุณค่าของสิ่งแวดล้อม และการร่วมใจในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากนักเรียน ผู้ปกครอง ครู นักธุรกิจ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็จะเป็นการช่วยส่งเสริมให้การศึกษาสิ่งแวดล้อมบรรลุเป้าหมายได้มากขึ้น

ชวาบ (กุสุมาลย์ มาแมนสกุล. 2540 : 49 ; อ้างอิงจาก Schwab. 1976. **A Survey of the Effectiveness of Environment Education Teaching Methods as Rated by Public Schools Teacher and Professors of Education in Illinois.**) ได้ศึกษาเรื่อง “การสำรวจประสิทธิภาพเกี่ยวกับการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาในทัศนของครูในโรงเรียนรัฐบาลและนักการศึกษาในรัฐอิลลินอยส์ ผลการศึกษาพบว่า ครูในโรงเรียนรัฐบาลเห็นว่าวิธีการสอนที่ให้ผลดีสูงสุด ได้แก่ วิธีการสอนแบบใหม่ที่เน้นให้นักเรียนส่วนร่วมลงมือปฏิบัติกิจกรรม เพื่อการได้รับประสบการณ์ตรง เช่น การให้เกมสถานการณ์จำลอง การจัดทัศนศึกษา ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่นิยมในหมู่นักการศึกษาทางสิ่งแวดล้อมมาก ส่วนวิชาการสอนที่ครูคิดว่าได้ผลดีคือ วิธีการสอนแบบเชิงวิทยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ มาบรรยาย แต่พบว่าครูยังใช้วิธีการสอนแบบนี้้อยมาก นอกจากนี้ส่วนใหญ่ยังต้องการ ฝึกอบรมทางด้านวิธีการสอน การเตรียมเนื้อหาและการจัดกิจกรรมในวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษารูปแบบวิชาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษาส่วนอาจารย์ที่สอนในวิทยาลัยไม่เห็นความสำคัญของการฝึกอบรมครู เนื่องจากมีหน่วยงานเพียง 1 ใน 4 เท่านั้น ที่ต้องการครูที่สำเร็จการศึกษาด้าน สิ่งแวดล้อมศึกษา

เฟอูกสัน (Ferguson. 1976 : 6392-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเปรียบเทียบการออกแบบให้มีที่ว่างในห้องเรียนกับความรู้สึกและความพึงพอใจของกลุ่มบุคคล 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสถาปนิก คณะกรรมการโรงเรียน ครู ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มสถาปนิก มีความรู้สึก ในความสำคัญของการออกแบบอาคารเรียนสูงกว่ากลุ่มคณะกรรมการโรงเรียน ครู ครูใหญ่ และศึกษานิเทศก์ 2) ความพอใจของกลุ่มครู จะเพิ่มขึ้นเมื่อตนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบอาคารเรียน ห้องเรียน 3) ความพอใจของกลุ่มครูใหญ่ เกี่ยวกับรูปแบบอาคารเรียนจะเพิ่มขึ้นเมื่อตนมีส่วนร่วมมากขึ้น 4) คณะกรรมการโรงเรียนมีความพอใจในรูปแบบอาคารเรียนซึ่งกำหนดให้มีพื้นที่ว่าง (Space) มากกว่าไม่มีกำหนด

ธอร์ตันตัน (Thornton. 1977 : 4770-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบก่อสร้างและการวางผังโรงเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้สอย โดยศึกษาจากโรงเรียนในรัฐอินเดียนา ผลการวิจัยสรุปว่าการออกแบบอาคารเรียนจะต้องคำนึงถึงความสะดวกของการใช้ประโยชน์หลาย ๆ อย่างในราคาเหมาะสม เจ้าหน้าที่โรงเรียนมีความรับผิดชอบด้านงานอาคารสถานที่ จะต้องพิจารณาและคำนึงถึงการก่อสร้าง การออกแบบกระบวนการก่อสร้าง ตลอดจนการทำสัญญาการประกวดราคา และต้องระวังมิให้ผู้รับจ้างใช้วัสดุก่อสร้างที่มีคุณภาพต่ำ หรือใช้สอยอย่างอื่นแทนซึ่งต้องมีการควบคุมอย่างใกล้ชิด รวมถึงการพิจารณาคุณสมบัติของผู้รับจ้างก่อนที่จะมีการประกวดราคา

ชีวเบ็ค (กุสุมาลย์ มาแมนสกุล. 2540 : 49 ; อ้างอิงจาก Ziubek. 1984. **Teacher Opinions of Environmental Education in Pennsylvania.**) “ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการสิ่งแวดล้อมศึกษาในเพนซิลเวเนีย” ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อของครูเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาคือ ควรบูรณาการเข้ากับวิชาอื่น ๆ ไม่ใช่วิชาง่าย ๆ ไม่จำเป็นต้องมีวุฒิปริญญาจะสอนได้ ผู้บริหารมีความสนใจเรื่องนี้ดี ควรเริ่มสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล การเตรียมครูก่อนประจำการยังไม่เพียงพอในการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา โอกาสในการรับการอบรม ไม่มีมากนัก ครูส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นเคยกับเป้าหมายด้านคุณภาพการศึกษา เพื่อสิ่งแวดล้อมของเพนซิลเวเนียและส่วนใหญ่เชื่อว่ารัฐไม่ได้ตรวจการปฏิบัติตามคำสั่งของหลักสูตร ผลการศึกษาแสดงว่ามีความจำเป็นในการพัฒนาและดำเนินการเรื่องสิ่งแวดล้อมต่อในรัฐดังกล่าว

ดอร์เรียล (กุสุมาลย์ มาแมนสกุล. 2540 : 50 ; อ้างอิงจาก Dorion. 1991. **Environmental Education in the Primary School Curriculum : An Investigation into Teachers' Perceptions and Practice in Hertfordshire ; Berkshire and Avon (England).**) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในหลักสูตรประถมศึกษา : การสำรวจการรับรู้และการปฏิบัติของครูในเฮิฟฟอร์ดไชร์, เบร์กไชร์ และเอวอน (อังกฤษ)” ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่ได้รับรู้ถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กให้ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม และเรื่องที่เกี่ยวข้องตลอดจนได้รับรู้ถึงความรับผิดชอบที่จะอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างไรก็ตามถือว่าเป็นเรื่องยากที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ในทางปฏิบัติที่แท้จริง

แคมป์ซานโน (Campisano. 1992 : 65 – 66) ได้ศึกษาเกี่ยวกับตัวแบบเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของสิ่งแวดล้อมของที่ทำงานในโรงเรียนมัธยมสอนศาสนา ที่มหาวิทยาลัยแห่งรัฐแอริโซนา ผลการศึกษาพบว่า ถ้าโรงเรียนต้องการบรรลุสิ่งต่อไปนี้ 1) ประสิทธิภาพขององค์กร 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นตามเป้าหมายของโรงเรียน 3) การมอบหมายงานที่เหมาะสมกับครู และ 4) ครูที่ตั้งใจทำงาน ครูใหญ่ต้องจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเสริมสร้างความคิดริเริ่ม ลดการกำหนดงานที่จะก่อให้เกิดความกำกวม (ในบทบาทหน้าที่) และการขัดแย้ง (ในการทำงาน) การให้ความสมดุลระหว่างระบบราชการกับความอิสระในวิชาชีพ (ครู) ครูใหญ่ต้องเลือกครูใหญ่ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม (ในการทำงานของโรงเรียน)

บัวร์เชียม (Bursheim. 1993 : 66 – 67) ได้ศึกษาเกี่ยวกับถึงความสัมพันธ์ระหว่างการจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนแบบรวมกลุ่ม (สหกรณ์) กับวัฒนธรรมการทำงานที่ได้ผลในโรงเรียนที่มหาวิทยาลัยมินนิโซตา ผลการศึกษาพบว่า 1) มีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญระหว่างการเรียนแบบรวมกลุ่มกับ วัฒนธรรมการทำงานแบบให้ผลผลิต 2) มีนัยสำคัญต่างกันตามระยะเวลาที่โรงเรียนเข้าร่วมโครงการปรับปรุงประสิทธิผล (โรงเรียน) ของรัฐมินนิโซตา 3) มีนัยสำคัญต่างกันระหว่างความคิดเห็นของครูใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการจัดสิ่งแวดล้อมแบบเรียนรวม 4)

เพศ ประสบการณ์ ทำงานให้ความเห็นที่แตกต่างกันในคำว่า “ค่านิยม” ของการจัดสิ่งแวดล้อมไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในเรื่องขนาดและประเภท (วิชาชีพ) ของโรงเรียน

ชิน (Chin. 1994 : 2970) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติและพฤติกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษา นักศึกษาครูสายบริการ ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในไต้หวัน พบว่านักเรียนและครูในชนบท มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และปัญหาสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าครูและนักเรียน ที่อาศัยอยู่ในเมือง

ยาง (Yang. 1994 : 2807) ได้ศึกษาความเข้าใจของนักศึกษาฝึกสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในไต้หวัน สาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่า คณะศึกษาศาสตร์ มีเจตคติดีกว่านักศึกษา คณะวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม เพศหญิง มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมมากกว่าเพศชาย ความเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์จะมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากกว่านักศึกษาคณะอุตสาหกรรม

จากผลการวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาเป็นข้อยืนยันได้ว่างานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมภายในสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้เป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการบริหาร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ตลอดจนเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

6. สรุปแนวคิด หลักการที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก จากการศึกษา แนวคิด หลักการและทฤษฎีของหน่วยงานและนักวิชาการต่าง ๆ ได้แก่ คู่มือการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 69) ; สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 31 – 32) ; อุดมสิทธิ์ จิตวิจารณ์ (2545 : 74 – 80) ; สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 175) ; สายสมร ภูเจริญ (2538 : 57) และ กิติมา ปรีดีดิถก (2539 : 293) นำมาสังเคราะห์และบูรณาการ โดยสามารถสรุปเป็นแนวทางการปฏิบัติงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอน 1 การวางแผนการบริหารจัดการ

ขั้นตอน 2 การบำรุง ดูแล และพัฒนา

ขั้นตอน 3 การติดตามและตรวจสอบ

ขั้นตอน 4 การสรุป ประเมินผล และรายงานผล

ขั้นตอน 5 การปรับปรุงและพัฒนา